

Спявай, Лідка-салавейка!

Тэкст і фота Міры ЛУКШЫ

Лідка Маліноўская на завяршэнне леташняга літаратурнага конкурсу „Дэбют” прыехала аж з замежжа, з дачкой з Бельска. Мы і не ведалі, што гэтая ўсё маладая жанчына, вядомая ўжо дзесяцігоддзі са сцэны як спявачка, піша вершы і апаэзію. Лідка, у дзявоцтве Мойсік, родам з Дубяжына. Выйшла замуж у Бельск.

— Я спачатку была работнікам у інструментальным цэху, пасля пайшла працаваць у сакратарыят, у водна-меліярацыйным прадпрыемстве прылад і транспарту, — успамінае Лідка Маліноўская. — Пасля была там старшым інспектарам па справах кадрў і зарплат. А потым нашу фірму распусцілі. Цяпер займаюся гаспадаркай на тэрыторыі Дубяжына і Бельска — па бацьках, маю таксама поле ў арэндзе, і дакупіла крышку свайго. Разам з мужам Пятром, і дачкі ў нас дзве — Марта і Магда — абедзве вучаца ў комплексе беларускіх школ у Бельску. Марта спявае шмат, а Магда таксама праяўляе талент, але яшчэ толькі дома са мною спявае. Мяне самую да мастацтва цягнула ад калыскі. Як у мяне ў вершы напісана, *мая мама навучыла мяне спяваць*. Ужо ў Дубяжыне мы выступалі, так як і цяпер мае дзеці. З дзяцінства ездзіла я на беларускія конкурсы. Калі пачыналіся нашы фестывалі песні, мне было сем гадоў. І я не прапусціла ні аднаго. Ведаю шмат песень, якія спявала мая бабця. Калі ездзілі мы выступаць з „Маланкай”, дык спявала ад Гродна аж да Бельска што і раз іншыя песні.

Як трапіла ў „Маланку”? Лідка вучылася ў бельскай сельскагаспадарчай школе, спявала ў „Падляшскіх зязюльках”. Дырэктар Лукашук ездзіў з імі часта на канцэрты. — Калі я працавала ўжо ў сакратарыяце, Сяргей Лукашук меў справу да нашага дырэктара. Пазнаў мяне: „О, Лідка, ты тут?” Запрасіў мяне на рэпетыцыю, напачатку зрабілі трыо пры „Васілёчках”: Багуся Карчэўская, Аліна Бурыла і я. Дайшла да нас яшчэ Хрысця Вапа. Трыо і квартэт былі моцныя, гучны калектыў. Жывавы мы такія! Былі мы тады і не старэнькія! Маладзічкі! Найбольш разварушвала публіку песня „Прыйшоў на вяселле наш сваток”. А было гэта каля 20 гадоў таму!

Лідцы было з дзесяць гадоў, як стала складваць сама з сябе вершы-песні.

— Бывала, еду цягніком, а мне ў вухах і сэрцы чуецца якае музыка. Уся становіцца рытмам. Ды

Лідка Маліноўская з дачкой Мартай не перастаюць спяваць

ніколі не раздумвала пра гэта, можа таму, што часу не было. Часам і цяпер, калі чалавек такі заняты, часу няма, каб дапісаць што ўчутае ўнутры да канца. Трэба мець трохі спакойнага часу на адум. Калісь, пару месяцаў, выступала я ў вясельным калектыве, пісала для іх песні. Некаторыя песні дагэтуль кружаць па бяседным рэпертуары, а ніхто і не ведае, што гэта мае словы і мелодыя; быў гэтага цэлы шэраг. Адна мая песня засталася яшчэ ў рэпертуары „Зязюлек”, яны пяюць яе на пачатак канцэртаў. Якая тэматыка і ў вершах, і ў песнях? Можна сказаць, ад „А” да „Я”. Родная мова, бацькі, любоў, прырода... Ёсць там усё, што кранае душу жанчыны-беларускі. Уся я там.

Шкада, што не вучылася з маленства музыкі.

— Так, на нотах я не вучылася, гэта вялікая памылка. Вядома, вясковая школа, трэба было б даяджаць, умоў не было. А трэба было і бацькам памагчы. Цяпер мае дзеці ходзяць і ў музычную школу. Нялёгка, але могуць з малога развіваць талент.

Патрэбны матыў, для каго пішаш. Лідка без асаблівай свядомасці вялікай творчасці піша і дорыць з душы тым, каго любіць, свае песні. Пісала Багусі Карчэўскай і „Прымакам”.

— Напісала верш „Не забудзь”, паклала ў канвэрт... У шуфляду, дзе шмат чаго. Найлепш пішацца вясной — найбольш тады ў сонца набіраюся моцы... І пра вясну, і пра восень ліюцца вершы проста з душы. І так для „Прымакоў” напіса-

ла дзесяць песень. І наступныя. У кожнага верша свая мелодыя. Маю надзею, што хоць гэтыя мае творы няхітрыя, кожны з іх гэта штосьці новае. Гэтая музыка ўва мне ўвесь час іграе, выбухае вершам. З песняй я ўстаю, з песняй іду спаць... І смяюся, і плачу... І я ад мамы так. Мая мама, таксама Ліда, спявала ў царкве ад маленства...

... Было б добра, каб хтось мае песні апрацаваў, бо ж я самавук. Гэтыя песні — проста мае, але маглі б адчуць іх і іншыя. Шмат іх проста шчыра да болю маіх, пры якіх сама плачу. Як пра смерць майго маленькага сыночка. Проста пісаны яны з глыбіні душы, звычайнымі, простымі словамі. Немудрагелістыя яны. Пра сваё ўласнае гора. Як я памірылася з лёсам. *У недасяжным, зацёмненым небе заўсёды бачу светлы аганёк. Мне здаецца, што з прасторных нябёс Ты глядзіш на мяне, мой сыноч...*

— Ты прысвяціла верш і нашай „Ніве”. Вось ён:

*Ніва — значыць бацькоўскае поле.
Гэта наш ураджай — наваколле.
Сапраўдным скарбам яна ёсць,
У ёй жыццзя ўся прыгажосць (...).
Помню! Быўшы дзіцяткам
я „Ніву” чытала.
У бацькоўскай хаце
я з ёй вырастала.*

*З нівы ўраджаю штогод чакаем.
„Ніву” штотыдзень з ахвотай
купляем.*

*Нашу газету й бацькоўскае поле
Заўсёды буду шанаваць,
А песні пра родную Беларусь
Усё жыццё хачу Вам спяваць!*

XII Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы

Рэдакцыя „Нівы” і Беларускі саюз Рэспублікі Польшча аб’яўляюць XII Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы. У конкурсе будуць разглядацца працы грамадзян Польшчы на беларускай мове.

Прыняцты ўдзельніцтва

1. Конкурс праводзіцца ў дзвюх узроставых групах:

— I група: дзеці і моладзь пачатковых школ і гімназій,

— II група: астатнія ўдзельнікі (выключна аўтары, якія не з’яўляюцца членамі літаратурных творчых саюзаў).

2. У рамках груп конкурс праводзіцца ў дзвюх катэгорыях: паэзіі і прозы.

3. Конкурсныя працы, надрукаваныя на машыцы або разборлівы рукапіс у чатырох экзэмплярах (паэтычныя творы — 3-5 вершаў, іншыя літаратурныя формы — аб’ёмам да 22 старонак стандартнага машынапісу) трэба падпісаць крыптанімам, пазначыць нумарам узроставай групы і паслаць на адрас: **Redakcja „Niwy”, ul. Zamenhofa 27, 15-959 Białystok 2, skr. poczt. 84** з прыпіскай на канверце: XII Ogólnopolski Konkurs Poezji i Prozy Białoruskiej.

4. Прозвішча, імя і дакладны адрас аўтара дасланых конкурсных прац трэба памясціць у асобным заклееным канверце, падпісаным звонку такім нумарам групы і крыптанімам, як і конкурсныя працы.

5. На конкурс трэба дасылаць творы, якія дагэтуль нідзе не друкаваліся і не ўзнагароджваліся на іншых конкурсах.

6. Арганізатары не вяртаюць дасланыя творы.

Тэрміны

1. Тэрмін дасылання конкурсных прац мінае **26 кастрычніка 2008 г.** (вырашае дата паштовага штампа).

2. Вынікі конкурсу будуць аб’яўлены ў лістападзе 2008 г.

3. Уручэнне ўзнагарод адбудзецца на адмысловай сустрэчы. Аб тэрміне мерапрыемства лаўрэаты і астатнія ўдзельнікі конкурсу будуць пайфармаваны і запрошаны прыняць у ім удзел.

Узнагароды

1. Арганізатары прыдбалі вартасныя ўзнагароды.

2. Арганізатары ўстанаўліваюць узнагароды для найлепшых дэбютантаў. Аб падзеле і вартасці астатніх узнагарод рашае ўстаноўленае арганізатарамі журы.

Сакратарыят конкурсу:

Redakcja „Niwy”, ul. Zamenhofa 27, 15-959 Białystok, tel. 085 743 50 22.

Конкурс праводзіцца пры фінансавай падтрымцы Міністра ўнутраных спраў і адміністрацыі.

Унікальная краіна Беларусь. Загадкавая. Не ўсе жыхары Еўропы, я ўжо не кажу пра

Амерыку ці іншыя кантыненты, ведаюць дзе яна знаходзіцца. Затое ўсе еўрапейскія палітыкі ведаюць гэта дакладна, і нават падчас фінансавага крызісу, які трасянуў увесь свет, знаходзяць час, каб сур'ёзна заняцца праблемамі гэтай краіны. Вось і цяпер, дзевятага кастрычніка, Еўрапарламент прыняў рэзалюцыю пра сітуацыю ў Беларусі. І хоць беларускія парламенцкія выбары прызнаныя несабоднымі і недэмакратычнымі, прапановаеца на іх месяц прыпыніць санкцыі да тых беларускіх чыноўнікаў, якія не маюць дачынення да парушэнняў „дэмакратычных стандартаў выбараў”.

Ура! Аказваецца (калі так сцвярджае ажно сам Еўрапарламент), у нас ёсць такія чыноўнікі. Скуль яны ўзяліся мне скажаць цяжкавата. Бо пабудова беларускай уладнай машыны да геніяльнага няхітрая і простая. Гэта прэзідэнцкая вертыкаль. Калі яе пачыналі будаваць, галаву асабліва не ламалі і мазгі не напружвалі. Не панабудоўвалі розных інстытутаў ды аддзелаў, якія нешта будуць распрацоўваць, дыскутаваць паміж сабой, уносіць прапановы і адстойваць іх, зыходзячы з дакладна пералічанага графіка і апелюючы фактамі, якія, як вядома з класікі, з'яўляюцца самай упартай рэччу на свеце. Не пераймаліся складанасцю ўзаемаадносін паміж галінамі ўлады і спробай раздзялення паміж імі функцый ды паўнамоцтваў. Не малпавалі і вопыту той самай дэмакратычнай Еўропы, якая ўладзела зараз у складзе беларускай улады нейкую новую і нікому невядомую фармацыю беларускіх чыноўнікаў. А ўладную машыну на Беларусі тыя чыноўнікі зрабілі настолькі проста, наколькі мог дазволіць інтэлект стваральнікаў. Вертыкаль і ёсць вертыкаль. Хто зверху, той галоўны. Хто ніжэй, той выконвае загады галоўнага. Сістэма маналітная і не прадугледжвае не толькі вальнадумства, але і сумневу ў правільнасці палітыкі, тактыкі, ды незразумелых нікому дзеянняў, якія праводзіць улада.

Калі каму з чыноўнікаў штосьці не падабаецца, то ён ўжо не чыноўнік. Яго не будуць пераконваць і ўвогуле не будуць нічога казаць. Уладная машына яго проста з'есць і не папярхнецца. І самае галоўнае ў такой сістэме — гэта кадры, пра якія

Абсурд

калісьці Юзя Сталін сказаў, што яны выршаюць усё. Пад кадрамі ён меў на ўвазе людзей, якія жывуць і дзеюць па прынятай асабістай вернасці і адданасці ваяжаку. А яшчэ дадаў, падумайшы, што не заменных людзей не бывае. Таму згубіць пару-тройку тых кадраў страта невялікая. Замяніць кім заўсёды знойдзецца.

І галоўнае, што тыя кадры падбіраюцца з самай сур'ёзнай праверкай. Кожная кандыдатура разглядаецца як падлупай. Выпадковых людзей там не бывае. І з году ў год гэтыя людзі правяраюцца справамі. Таму, калі з'явіліся чуткі, што Еўропа надумалася дамовіцца з імі, каб у парламент прапусцілі некалькі апазіцыянераў, было да болю прыкра і смешна. Не для гэтага ўжо больш дзевяці год будуюцца тая ўладная машына, каб апазіцыю ў парламент пускаяць. У дадатак яшчэ з некім пра тое дамаўляцца. Бо зрабі такую рэч, то ўся схема можа і разваліцца. А гэтага не дапусціць ніхто. І ў такой важнай справе як выбары сістэма працуе цалкам, задзейнічаючы ўвесь адміністрацыйны рэсурс да апошняга чалавека. Хтосьці кантралюе ход выбараў, другі кантралюе таго, хто кантралюе выбары, а іншы кантралюе кантралёра. І так ажно да самага верху.

А Еўрапарламент знайшоў усё ж тых чыноўнікаў, якія не парушылі „дэмакратычных стандартаў выбараў”. Якое дзіва! У нас што, у сістэме ўлады з'явілася нейкая праўладная апазіцыя, якую ніхто не можа ўбачыць? Ці можа нейкіх чыноўнікаў удалося купіць і яны зараз будуць рабіць тое, што скажа пакупнік?! Лягчы паверыць, што ў Еўрапарламенце можна кагось купіць, чым у беларускай вертыкалі. Ды і купіць можна па-рознаму. Прыкладам, паабяцаўшы якой-небудзь краіне Еўрасаюза даць мажлівасць пабудаваць на тэрыторыі Беларусі свой бізнес. Ці хоць што паабяцаць. Можна і не выконваць тых абяцанняк.

А Еўропа будзе пашыраць спіс беларускіх чыноўнікаў, якія не парушылі „дэмакратычных стандартаў выбараў”. І хутчэй за ўсё, пачне з імі дамаўляцца, каб на прэзідэнцкіх выбарах яны ў кандыдаты на пасаду прэзідэнта прапусцілі хаця б трох-чатырох апазіцыянераў. Хоць да таго часу, „дзякуючы” дзеянням тых чэсных чыноўнікаў, беларуская апазіцыя наўрад ці будзе налічваць у сваіх шэрагах ажно столькі людзей.

Віктар САЗОНАЎ

Патрэбныя нябесныя заступнікі

У 38 нумары „Нівы” ад 21 верасня гэтага года змешчаны багаты, цікавы і вельмі патрэбны нам, праваслаўным, матэрыял з міжнароднай навуковай канферэнцыі, якая адбылася 11 жніўня ў Беластоку на тэму „Князь Канстанцін Васіль Астрожскі, асветнік і абаронца праваслаўных”.

Вось нарэшыце тое што трэба і як трэба. Да таго ж падрыхтавала і правяла гэту канферэнцыю наша Царква, што таксама мае немалое значэнне. Бо тое, што мы часта чуем ад нашых святароў з-за канферэнцыйных трыбун, на пропаведзях у цэрквах ці нават у нашых беларускіх школах: „*Tężba szanować język ojczysty*” або „Не забывайце наш роднай мовы з іх святых вуснаў — дае зусім адваротныя вынікі”.

Аднойчы ў нашым беларускім ліцэі была вялікая школьная ўрачыстасць з мноствам запрошаных гасцей. Сярод іх быў таксама вельмі высокага рангу наш праваслаўны духоўны. Даведаўшыся, што ён мае выступіць перад нашай моладдзю і гасцямі, я папрасіў, каб ён выступіў на беларускай мове, а ён дасканала валодаў ёю. Але не дачакаўся...

А вось тут — як сцвярджае газета — канферэнцыя была ў асноўным на чытай беларускай мове. Раптам загаварылі на ёй як польскія, так і беларускія беларусы, што надзвычай рэдка сярод беларусаў бывае. Радасна і міла. І, канешне ж, заслужыў ад нас такой пашаны Канстанцін Астрожскі, які ўсё сваё нялёгкае жыццё змагаўся менавіта за гэта. Быў ён выдатным дзяржаўным, нацыянальным і рэлігійным дзеячам Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай, а значыць: беларусаў, украінцаў, літоўцаў і палякаў. Ён дбаў пра сваю краіну і народ і дасканала ведаў, што трэба гэтай многанацыянальнай і шматканфесійнай дзяржаве для нармальнага існавання яе ў тыя складаныя часы. А менавіта: трэба ў ёй нацыянальна-рэлігійнай пашаны, талерантнасці, згоды; раўнапраўнага суіснавання розных нацый, іх канфесій, моў і традыцый. А ўсё гэта ў сваю чаргу магла і павінна была запэўніць ім толькі разумная палітыка ўлад Рэчы Паспалітай...

Гэтым жа ўладам наадварот: моі-

лася зрабіць з усіх сваіх падданных адзіны польска-каталіцкі народ. Вось і распачалася спачатку даволі лагодная, а потым штараз мацнейшая дэнацыяналізацыя русінскага праваслаўнага народа. Напрыклад, лепшыя дзяржаўныя пасады і кар'ера сталі даступнымі толькі католікам. Потым была забаронена беларуская мова (дзяржаўная мова ВКЛ) у афіцыйным карыстанні і проста адміністрацыйна пачалі ўводзіць царкоўную ўнію. Праваслаўе становіцца тады проста нелегальнай рэлігіяй...

З такой неразумнай палітыкай, канешне, не мог пагадзіцца выдатны гуманіст, асветнік і моцна веруючы князь Канстанцін Астрожскі — і ён рашуча выступіў супраць. Не пагадзіўся з ёю і праваслаўныя русіны. Пачаліся масавыя пратэсты, бунты, казацкія паўстанні — пакацілася раней магутная дзяржава да немінучай катастрофы: страты незалежнасці, раздзелаў. А каб былі паслухалі К. Астрожскага, магчыма, да таго б і не дайшло...

Цяпер наш рэгіён знаходзіцца таксама ў даволі складанай сітуацыі. Частым нашым народам, насяляючым яго, надалей вельмі патрэбная ўзаемная згода, пашана, талерантнасць і разумная ўзаемная палітыка. І напэўна больш нам патрэбны супольны патрон і нябесны заступнік, чым амерыканскі шчыт. А ўжо проста ідэальным патронам і заступнікам беларусаў, украінцаў, палякаў і літоўцаў можа быць чалавек-ікона Канстанцін Астрожскі... Дзеля гэтага неабходна і кананізаваць яго...

Не варта, па-мойму, аднак, спяшацца з думкай аб кананізацыі Яўгена Чыквіна. Ён, канешне, чалавек заслужаны і для нашага парламентарызму, і для нашай беларускай меншасці, і для Царквы... Але барады не мае і невядома, ці яна вырасце яму. А дзе ж вы бачылі праваслаўнага святога без барады?!

Ужо лепей — на маю думку — кананізаваць Мікалая Бушку. У яго не меншыя заслугі, чым у Чыквіна. Ён моцна заслужыўся і для нашага ваяводства, і для цэлай краіны, і для нашай меншасці, і для Царквы... і такую пышную барадзішку мае, ну, проста патрыярх...

Васіль САКОЎСКІ

Вачыма еўрапейца

Яшчэ аб дамовах

Пісаў я два тыдні таму ў „Ніве” аб мізэрных шанцах на хуткае ажыццяўленне дамоў аб малым памежным руху паміж Польшчай і Беларуссю. Спасылаўся я тады на майго інфарма-

тара ў Міністэрстве замежных спраў у Варшаве, які пералічваў шэраг пытанняў, якія застаюцца яшчэ да абмеркавання, каб у гэтай справе былі закончаны двухбаковыя размовы на консульскім узроўні, пасля дайшло да парафавання дамоў, яе падпісання і ратыфікацыі. Якое было маё здзіўленне, калі ў дзень выхаду з друкарні таго нумара „Нівы” пачуў я ў галоўным выданні інфармацыйнай перадачы „Аб'ектыў” Тэлебачання Беласток, што ёсць шанца на тое, каб на працягу месяца

дамова ўступіла ў сілу. Такія словы аўтаркі тэлевізійнага ньюса здаваўся пацвярджач падляшкі ваявода Мацей Жыўна, запэўніваючы, што яркас у гэты перыяд размовы аб малым памежным руху будуць завершаны. Была гэта першая інфармацыя ў „Аб'ектыве”. Таму вось, здавалася б, найважнейшая. Я ўсё ж няк не мог таму даць веры, успамінаючы свае размовы з майёй крыніцай у МЗС і прыгаварваючы хоць бы таксама і ранейшыя выказванні консула РБ у Беластоку Міхала Аляксеячыка. Наўтра паглядзеў я ранішні „Аб'ектыў”, які звычайна паўтарае найважнейшыя інфармацыі папярэдняга дня. Матэрыялу пра дамову не было.

У той самы дзень, калі прахаджваўся я пасля поўдня па базары па Юравецкай (які яшчэ канаў), спытаўся ў мяне адзін са знаёмых прадаўцоў, якога бацькі жывуць у адной з вёсак пад Кузніцай-Беластоцкай:

— Вы казалі, што не так хутка можа будзе перасякаць мяжу. А тут што? Тэлебачанне кажа іншае!

— Няма людзей (журналістаў) беспамылковых! — падумай я сабе, сумняваючыся ў тым, што сам напісаў, асабліва таму, што спасылаўся на ананімную крыніцу, а Тэлебачанне Беласток падмацавала аўтарытэтам самога ваяводы.

Праз некалькі дзён атрымаў я адказ на мае афіцыйныя пытанні наконт дамоў, якія выслаў я пару дзён раней, ад дырэктара консульскага дэпартаменту і Палёні МЗС Андзея Ясяноўскага. Напісаў ён м.ін.: „У актуальны момант не магчыма акрэсленне чысла завяршэння размоў, парафавання, а наступны чынам падпісання дамоў. МЗС імкнецца да як найхутчэйшага завяршэння неацэнянай вышэйназванай дамоў з Беларуссю, усё ж трэба прымаць пад увагу тое, што залежыць гэта не толькі ад рашучасці польскага, але і ад пазіцыі беларускага боку. Дамова пасля падпісання будзе падлягаць працэдуры ратыфікацыі”. І далей адзначыў: „У памежнай зоне могуць апынуцца толькі адзінкі адміністрацыйнага дзялення, якіх абшар

у цэласці апынецца паміж лініяй мяжы а рысай 30 і рысай 50 км, ды не выходзіць па-за рысу 50 км. Адзінкай адміністрацыйнага дзялення, на падставе якой вызначалася памежная зона, прынята была гміна”.

Так вось усё стала ўжо афіцыйна ясным, прынамсі калі гаворка аб малых шанцах ажыццяўлення дамоў.

І на канец адна цытата, якая некалькі чытачам „Нівы”, а любіцелям футбола, магла ў апошні час упусціцца, а якая, на маю думку, упісваецца ў дыскусію аб тым, якія стасункі ўтрымліваюць польскія афіцыйныя асобы з беларускімі чыноўнікамі рознага ўзроўню. Міхал Лісткевіч, шэф Польскага саюза футбола, пасля вяртання з Мінска раскрыў:

— Быццам бы так наракаюць на Беларусь, а тут дзяржава дапамагае футбольнаму саюзу і ў яго справы не ўмешваецца. А ў Польшчы — наадварот! (...) Тут п'юць бярозавую гарэлку, значыцца, „бярозайку”.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

Ахоўваць людзей і пушчу

Тэкст і фота Аляксея МАРОЗА

Шырокія рэйкі побач Семяноўкі, Лясной і Плянты маняць інвестараў, якія хочуць гандляваць з Усходам. Аднак трэба рамантаваць іх, каб не сышлі ў адхон цыстэрны з небяспечнай сыравінай

(працяг артыкула з 41 нумара)

Пагроза з боку перагрузачных тэрміналаў

У Нараўчанскай гміне працуе некалькі перагрузачных тэрміналаў газу пропан-бутан, парафіну і розных паліваў, а сярод іх база Дзяржаўнага лагістычнага аператара вадкіх паліваў. Калі да гэтага дадаваць яшчэ прадпрыемствы, што займаюцца перагрузкай мінеральных угнаенняў і цэменту, дык можна паставіць пытанне ці такая гаспадарчая дзейнасць пагражае людзям і Белавежскай пушчы.

— Зараз мала цэменту ідзе да нас з усходу, але надалей імпартуюцца мінеральныя ўгнаенні, у невялікай колькасці шчэбень і трактарныя запчасткі для прадпрыемства „Пронар”. А з Польшчы на ўсход экспартуюцца будаўнічыя матэрыялы, — удакладняе вайт Нараўчанскай гміны Мікалай Павільч.

Жыхары Лясной і суседніх сёл апасаюцца не толькі вялікай нафтабазы. Солтыс Ян Вайцяхоўскі адзначае, што іх сяло распаложанае непадалёк ад вельмі небяспечнага месца перагрузкі газу, парафіну, а далей і нафты, якія транспартуюцца шырокімі рэйкамі, што амаль абпіраюцца аб вёску.

— Цыстэрна з пропанам-бутанам можа сысці з рэек і каля нашага сяла, а тады можа ўзарваць нас у паветра, — кажа солтыс Ян Вайцяхоўскі. — Толькі пры дарозе з Лясной у Плянту шырокія рэйкі адрамантаваныя, а далей, калі праз нашы палі едзе па шырокіх рэйках цягнік з цыстэрнамі, рэйкі хістаюцца і гэтыя ж цыстэрны з небяспечнымі для асяроддзя вадкасцямі могуць пайсці ў адхон. Неабходна рамантаваць шырокія рэйкі, бо можа здарыцца няшчасце.

Вясной гэтага года здарэнне ў адным з прадпрыемстваў у Нараўчанскай гміне выклікала трывожныя каментарыі, а мясцовае насельніцтва пачало адчуваць сябе яшчэ менш бяспечным.

— Вясной гэтага года рабочыя пачалі прыбіраць пляц у прадпрыемстве, распаложаным побач Заблоччыны. Пазаграбалі лісце, а сабраная

смецце запалілі. Хаця вогнішча знаходзілася ля плота, у вялікай адлегласці ад цыстэрнаў, амаль не стала яно прычынай няшчасця. Якраз у гэтым самым часе ў адной з цыстэрнаў, што стаялі на рэйках, дайшло да выцякання газу. Пайшоў ён у напрамку агню, які пачаў хутка перасоўвацца ў бок цыстэрнаў. Калі мой сусед з Ляўкова Андрэй Стыпулкоўскі, які працуе ў гэтым прадпрыемстве, убачыў, што агонь ідзе ў напрамку цыстэрны, пачаў тушыць яго. З дапамогай іншых работнікаў удалося пазбегнуць няшчасця. Аднак у майго суседа ў час тушэння агню абгарэлі ногі і рукі і папаў ён у бальніцу. Калі б агонь падышоў да цыстэрнаў з газам, маглі б яны ўзарвацца, — расказвае радны Нараўчанскай гміны Ян Целушэцкі.

Войт Мікалай Павільч кажа, што чуў пра выпадак, калі на тэрыторыі гміны ў адным з прадпрыемстваў некантралявана ўцякаў газ з цыстэрны ў паветра, але выцяканне было спынена. Цяжка зараз сказаць колькі людзей магло б пацярпець, калі б цыстэрны ўзарваліся. Калі б такое адбылося, самая вялікая пагроза ў першую чаргу спасцігла б работнікаў прадпрыемства.

— Мы жывем у Міклашэве, а гэта ж недалёк ад Плянты і прадпрыемстваў, якія ў галоўным займаюцца перапампоўваннем газу і парафіну. Калі б побач Плянты ўзарвалася цыстэрна з газам, нас тут ужо не было б, настолькі моцны быў бы выбух, — лічыць радны з Міклашэва Ян Драўноўскі.

Апасаюцца і за пушчу, і за вадасховішча

За аховай Белавежскай пушчы і Семяноўскага вадасховішча наглядае гайнаўскі мастак Віктар Кабац.

— Некаторыя з прадпрыемстваў у Нараўчанскай гміне ствараюць пагрозу скажэння вадасховішча і пушчы, бо цыстэрны з небяспечнымі вадкасцямі едуць сярэдзінай заліву, — лічыць Віктар Кабац.

Прадпрыемствы, якія займаюцца перагрузкай і гандлем хімічнай сыравінай, размясціліся паміж Мікла-

шэвам і Плянтай, каля самой Плянты, Семяноўкі, побач Нараўкі, паміж Заблоччынай і Скупавам.

— Калі гаварыць пра перагрузку газу і вадкіх паліваў, дык самае важнае — стрыманне працэдур, каб сыравіна не выцякла ў час транспарту або перагрузкі. Я думаю, што прадпрыемствы на тэрыторыі нашай гміны трымаюцца адпаведных працэдур. Маюць яны адпаведную апаратуру, якая паведамляе аб аварыі і няма небяспекі, што можа дайсці да скажэння Белавежскай пушчы, — супакойвае вайт Нараўчанскай гміны Мікалай Павільч.

— Шырокія рэйкі ідуць ажно пад Скупава. Па іх возяць аўто. У нас жа ёсць нафтабаза каля Нараўкі і з усіх бакоў у нас пушча. Калі глядзець толькі на небяспеку, што можа ўзнікнуць ад перагрузкі паліваў, то тады ў нашай гміне ўвогуле нельга было б гандляваць палівам, — супакойвае радны Ян Целушэцкі, а выпадак, які здарыўся з яго суседам, лічыць адасобленым. — Я думаю, што нашы прадпрыемствы павінны старацца бяспечна перапампоўваць паліва і газ і як найбольш іх развозіць па Польшчы чыгункай, бо цыстэрнамі разбіваюцца дарогі.

Віктар Кабац, які свае мастацкія работы ў выдатнай большасці прысвяціў Белавежскай пушчы, лічыць, што ў некаторых выпадках трэба выбіраць або ахову асяроддзя, або грошы ад гаспадарчай дзейнасці.

— Непадалёк ад Семяноўкі цэмент і мінеральныя ўгнаенні, што завозіцца з Беларусі, з вагонаў расфасоўваюць у мяшкі. Пасля мяшкі загрузаюць на вагоны або аўтафуры. У час расфасоўкі ўзнікае вялікая запыленасць, пыл разыходзіцца па наваколлі, далятае да пабудоў, — кажа Віктар Кабац. — Адзін раз здарылася нават, што куры наеліся скажонай пылам травы і паздыхалі.

Жыхары незадаволеныя, што разбіваюцца дарогі

Перавозам велізарных цыстэрнаў дарогамі незадаволеныя жыхары ўсіх мясцовасцей, праз якія яны праязджаюць. Незадавальненне выяўлялі ўжо жыхары Навасадаў, дзе па-

ток машын і так вельмі вялікі. З Навасадаў цыстэрны могуць павярнуць у напрамку Беластока або прабівацца праз Гайнаўку на Бельск-Падляшскі і далей на Люблін або на Варшаву. Ужо і зараз вельмі калдобістая дарога з Нараўкі ў Гайнаўку, якая пралягае праз Белавежскую пушчу, на яе тэрыторыі ўваходзіць у састаў абшару, ахопленана аховай прыроды „Натура-2000”. Менавіта, маючы на ўвазе ахову асяроддзя, была спынена будова дарогі праз даліну Распуды, якая таксама знаходзіцца на абшары „Натуры-2000”. Покі экалагі не пратэстуюць супраць праезду цыстэрнаў з газам або палівам праз тэрыторыю „Натуры-2000” у Белавежскай пушчы.

— Наш дом ажно трасецца, калі грузаваыя машыны праязджаюць з Семяноўкі ў Плянту або ў напрамку Міклашэва, — гаворыць Івона Лушынская з Лясной.

— Калі нафта ці газ транспартуюцца ў глыб нашай гміны і перапампоўваюцца ў цыстэрны размешчаныя на аўтафурах, тады нішчацца нашы дарогі. Паглядзіце на ваяводскую дарогу, што з Нараўкі ідзе ў напрамку Навасадаў. Яна знішчана найбольш з правага боку, там ёсць каляіны, бо з Нараўкі выязджаюць цыстэрны загрузаныя сыравінай. З левага боку дарога менш знішчаная, бо ў Нараўку цыстэрны вяртаюцца пустымі, — заяўляе радны Ян Драўноўскі. — Хіба зараз мала грузаваыя машын пускаюць праз Жэдня, бо там дарогі дрэннай якасці. Трэба адрамантаваць дарогу на Бандары, каб можна было пусціць грузаваы транспарт і ў гэтым напрамку і крыху разгрузіць дарогу на Навасады.

Разлічваюць на працу і падаткі

Калі ў Нараўчанскай гміне афіцыйна зарэгістраваных каля 160 беспрацоўных, калі земляробам цяжка пражыць з гаспадарак, а маладыя людзі вымушаны выязджаць за хлебам, некаторыя жыхары глядзяць на новазасноўваныя прадпрыемствы як на патэнцыяльныя месцы іх працы. Не звяртаюць яны асаблівай увагі нават калі бачаць пагрозу для здароўя і акружаючага асяроддзя. У гмінны бюджэт ідуць падаткі ад прадпрыемстваў распаложаных на тэрыторыі гміны, дзякуючы якім праводзяцца інвестыцыі ў гмінную інфраструктуру. У Нараўчанскай гміне рамантуюцца таксама многа дарог, але аб рамонтце той у Навасады будуць вырашаць радныя Ваяводскага сейміка. Гэта супакойвае мясцовае грамадства, якое ў агульным ставіць на гаспадарчую дзейнасць, а стаўку на турызм лічыць дабаўкай. Аднак рашучы супраціў грамадства супраць дзейнасці аднаго з прадпрыемстваў праявіўся і ў Нараўчанскай гміне.

— Пратэставалі жыхары Семяноўкі, якія дамагаліся, каб не перагружваць шчэбню побач прыхадскіх могілак. Складны раздробленага каменю аддзяляла ад могілак толькі дарога. Каменным пылам абсыпаны былі помнікі на могілках, — удакладняе радны Ян Драўноўскі.

Пасля пратэсту жыхароў складанне шчэбню побач могілак было спынена. Войт Мікалай Павільч дабаўляе, што пратэставалі яшчэ жыхары Масева, каб не будаваць побач іх вёскі вышкі з перадатчыкамі мабільнай сувязі.

3 Бельска

3 Белліцэя

28 верасня г.г. у ІІ Агульнаадукацыйным ліцэі імя Браніслава Тарашкевіча ў Бельску-Падляшскім праходзіла вельмі важная ўрачыстасць, а менавіта прысяганне вучняў першых класаў. У гімнастычнай зале занялі месцы настаўнікі і бацькі. У пяці аддзелах вучацца 154 першакласнікі. Вучыцца ў Белліцэі гэта гонар. Дырэктар Андрэй Сцепанюк шырока распавёў пра школу, пра прыхільныя адносіны да вучняў, прадставіў таксама настаўнікаў. Пасля бацькі разышліся па залах на сустрэчы з выхавачелямі паасобных класаў. Там таксама яны знаёміліся і абралі бацькоўскія рады. Прысяга — вельмі важная ў жыцці вучняў ды бацькоў паздзя, якая назаўжды застанецца ў нашай памяці.

**Вулачка
-закавулачка**

Ад вуліцы Белавежскай у Бельску-Падляшскім адыходзіць невялікая вуліца Вжасовая. На самым яе краю доўгі час стаяла рэкламная дошка фірмы „Энерго”. Месца, у якім яе паставілі, было прычынай таго, што машыны, якія ехалі па вугаль, уязджалі ў гэтую вулачку, замест зараз за ёю ў вуліцу Кляшчэлеўскую. Вялікім машынам цяжка было завярнуцца назад і выехаць. Яны карысталіся касцельным пляцам, бо тут жа зараз каталіцкі храм. Надаўна праходзіў рамонт гэтай вулачкі. Цяпер яна прыгожая — пакладзены на ёй асфальт, па баках тратуары. Цяпер тут прыемна хадзіць не толькі прыхаджанам. Рэкламную дошку перанеслі бліжэй кааператывага магазіна, у напрамку вуліцы Кляшчэлеўскай. Цяпер машыны будуць разварочваць куды трэба, а не мітусіцца і блукаць.

Жэня МАРТЫНЮК

Міхалоўская гміна

Дзесяткі прыгожых дашкоў...

... стаяць на аўтобусных прыпынках на тэрыторыі Міхалоўскай гміны. Паругадоў таму праект іх канструкцыі апрацавала і пачало іх серыйную прадукцыю Прадпрыемства камунальнай гаспадаркі ў Міхалове. Усе яны лёгкія і прыемныя для вока, усе з лавачкамі. Прыдаліся бяшчэ дошчачкі з надпісамі назваў мясцовасцей, як ёсць гэта ў Сушчы.

Ехаў я з Ляўкова ў Беласток цераз Міхалова і кастрычніка г.г. ў вучыць яшчэ адзін такі прыгожы дашок прышашы ў Лясанцы, непадалёк Міхалова.

У Міхалоўскай гміне дбаюць пра дарогі і пачакальнікі іх. Гэтых апошніх вельмі шмат. Яны амаль у кожнай, у тым ліку нават малой мясцовасці. Зімой будзе дзе схаваліся ад марознага ветру, а ў мяцеліцу ад напорыстага ветру і снегу. (яц)

АБ'ЯВЫ

**XV юбілейная
„БАРДАЎСКАЯ
ВОСЕНЬ”
24-27.10.2008
Бельск-Падляшскі
Дом Культуры
ЗАПРАШАЕМ!!!**

У арлянскай школе**Міхал МІНЦЭВІЧ**

Вучні з Арлянскай гміны ўжо 16 гадоў вучацца ў новым прасторным і дагледжаным будынку. Навучэнцы школы могуць пахваліцца многімі дасягненнямі.

Комплекс школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы імя Арлянскай зямлі ў Орлі астаецца адзінай школай у гміне. Будынак быў здадзены ў карыстанне ў снежні 1992 года. У ім сем навучальных залаў ды два камп'ютарныя кабінеты, якія ў траўні атрымалі новыя прылады ў рамках праекта „Programie komputerowe dla szkół”. Да таго ж у школе ёсць святліца, сталовая з кухняй, гімнастычная зала ды бібліятэка. Апрача школьнай бібліятэкі працуе тут таксама гмінная бібліятэка, стаматалагічны кабінет ды прадуктовая крамка. Побач школы ёсць пляцоўкі для спартыўных гульняў: футбольная, валебольная і лёгкаатлетычная.

У мінулым 2007/2008 навучальным годзе вучылася тут 244 вучняў; з гэтага ліку 120 асоб у пачатковай школе і 89 у гімназіі. Усе вучні пачатковай школы перайшлі ў наступныя класы. Трое вучняў гімназіі не былі пераведзены ў наступны клас; пяцрых вучняў пераздавалі экзамен і ўсе вытрымалі яго паспяхова.

У час летніх канікул школьны будынак прайшоў рамонт. 34 драўляныя вокны былі заменены поліхлорвінілавымі, устаўлена двое новых дзвярэй — усё гэта каштавала амаль 65 тысяч златаў. Было выканана цыкляванне і лакаванне каля 350 кв. метраў падлогі ў чатырох залах і ў адным калідоры коштам амаль у 11 тысяч златаў. Выкананы рамонт даху за амаль 9 тысяч, памаляваны дзве навучальныя залы, распачата абнаўленне агароджы.

Зараз у арлянскай школе працуе 31 настаўнік і 10 асоб адміністрацыйна-паслуговага персаналу. У новым, 2008/2009, школьным годзе навуку ў Орлі пачалі 12 пяцігадовых дзетак, 20 дашкольнікаў, 59 вучняў пачатковых трох (І-ІІІ) класаў, 63 вучняў класаў ІV-VI пачатковай школы ды 77 гімназістаў.

136 вучняў з 16 мясцовасцей давозіць у Орлю школьны аўтобус; усімі імі апякуецца школьная святліца, у якой ёсць камп'ютары і іншыя дыдактычныя дапаможнікі. Беларускую мову ў арлянскай пачатковай школе вывучае 109 вучняў, што складае 62,3% ад агульнай колькасці школьнікаў; паводле апошняга перапісу насельніцтва 80% жыхароў Арлянскай гміны заявіла беларускую нацыянальнасць. Заняткі англійскай мовы наведваюць усе вучні падставаўкі і гімназіі. Рускую мову, якая тут выкладаецца ў якасці дадатковага прадмета, вывучаюць усе вучні ІV-VI класаў пачатковай школы і ўсе гімназісты. Навучання ўкраінскай мовы тут няма з-за адсутнасці зацікаўлення ім — не ўдалося набраць нават тройкі ахвотных.

Зараз абедамі ў школьнай сталовай карыстаецца 177 вучняў; з гэтага ліку сотні дзецям іх кошт поўнасю кампенсуе Гмінны асяродак сацыяльнай дапамогі ў Орлі.

У мінулым годзе Пачатковая школа ў Орлі рэалізавала праграму „Думаем НЕ, гаворым НЕ — насіллю і дрэнным звычкам”. У рамках акцыі „Бяспечная школа” адбыліся тры сустрэчы з прадстаўнікамі паліцыі з Бельска-Падляшкага, а ў рамках

жорыдычнай адукацыі былі праведзены майстар-класы для гімназістаў на тэму „Крымінальная адказнасць”. Школьны педагог разам з участковым правялі 17 дамашніх візітаў у дысфункцыйных сем'ях. 28 вучняў мае дыягназы з Псіхалагічна-педагагічнай кансультацыі, а тры асобы рэалізуюць праграму для лёгка адсталых дзяцей.

Пазаўрочныя заняткі

Вядуць іх ад некалькіх гадоў некаторыя настаўнікі. Галоўнымі напрамкамі пазаўрочнай працы з'яўляюцца практыкаванні па англійскай мове і інфарматыка. Таксама ў гэтых рамках развіваюцца зацікаўленні, хобі ды здольнасці ў наступных галінах: тэатр, журналістыка, музыка, пластыка ды рэгіяналіі. Вядуцца таксама дадатковыя дапаможныя заняткі па матэматыцы і англійскай мове ды спартыўна-рэкрэацыйныя. Ахвотныя вучні могуць наведваць заняткі па фізіцы, матэматыцы, польскай мове, харавы і іншыя. Адбылося 12 выездаў на плавальны басейн.

У сакавіку-красавіку г.г. школа ўдзельнічала ў рэалізацыі праекта „Нашы традыцыі — цыкл адукацыйных тэатраў, рукадзельных і ганчарскіх майстар-класаў для моладзі”. У праекце ўдзельнічалі ўсе вучні старэйшых класаў падставаўкі і гімназіі. У рамках праекта былі праведзены заняткі па выкананню каляндра гвядзды, вышыванню, рукадзеллю з падлеску, саломапляценню, ткацтве, млынарстве, выконванню кафлі і вырабаў з паперы. З лютага раз у тыдзень адбываліся ў пазаўрочны час спартыўныя заняткі для гімназістаў, фінансаваныя з фондаў Гміннага асяродка вырашання алкагольных праблемаў у Орлі.

Прыклады даробку сваёй школы арлянска вучні паказалі ў лістападзе мінулага года ў Музеі і асяродку беларускай культуры ў Гайнаўцы, дзе прадставілі два тэатральныя спектаклі, дэкламавалі, танцавалі і спявалі. Паказалі там таксама выстаўку пластычных прац вучняў малодшых класаў падставаўкі, вынікі рэалізаваных праектаў „Тапонімы вёскі Кашалі”, „Бацькаўшчына” ды выстаўку „Фрагменты нашай гісторыі”.

Многа конкурсаў

Вучні Комплексу школ у Орлі прымаюць удзел у шматлікіх конкурсах, ладжаных Кураторыяй асветы, пазаўрадавымі арганізацыямі, школай і гмінным самакіраваннем. Тут трэба адзначыць некаторыя мінулагоднія мерапрыемствы, падкрэсліць здольнасці вучняў і цягу да спаборніцтва, прызначэнне свайго часу пашыранню ведаў.

У конкурсе па беларускай мове Івана Баршчэўская стала фіналісткай, а чацвёрка іншых вучняў удзельнічала ў раённым конкурсе. Арлянска вучні прымалі ўдзел у конкурсах па расійскай мове, хіміі, фізіцы, польскай мове, біялогіі, прыродзе, англійскай мове, матэматыцы і гісторыі. У Агульнапольскім конкурсе па англійскай мове „MIX 2008” Матэвуш Лемеш заняў 14-е месца на краёвым узроўні і атрымаў дыплом. У міжнародным конкурсе „Матэматычны кенгуру” Матэвуш Лемеш заняў чацвёртае месца ў ваяводскім маштабе, Сара Лемеш — 14-е месца, а Кася Куптэль — 15-е месца ў ваяводстве. У міжнародным конкурсе дзіцячай песні „Ноты дружбы” вылучэнні ат-

рымалі Кася Куптэль і гурт „1/3”. У цэнтральным адборы конкурсу беларускай песні Кася Куптэль, дуэт Магда і Марыя Маліш ды ансамбль „1/3” атрымалі другія ўзнагароды. Да ўсяго гэтага Кася Куптэль двойчы перамагла ў конкурсах зухавай песні.

У ваяводскім адборы Падляшкага форуму дзіцячых і школьных тэатраў вылучэнне атрымала пастаноўка „У лесе”. Арлянска вучні ўдзельнічалі ў конкурсе ў рамках праекта „Драму і трагедыю пакінь тэатру”. За пастаноўку „Праў дзіцяці” арлянска вучні атрымалі першае месца на цэнтральным адборы XXXIII конкурсу беларускіх сцэнічных форм.

Вучні арлянскай школы паспяхова ўдзельнічалі ў дэкламатарскіх і пластычных конкурсах. У спартыўным кросе чарговы раз фіналісткай ваяводскіх спаборніцтваў стала Эдыта Сухар. У міжгімназічным валебольным турніры Орля ўзяла трэцяе месца.

Усіх конкурсных паспехаў арлянска моладзі пералічыць немагчыма, але варта адзначыць адзін, адмысловы. У маладзёжным агульнапольскім краязнаўчым конкурсе „Знаёмімся з бацькаўшчынай” вучні Кася Буйнюк, Барташ Гарадэцкі, Адам Адзіевіч і Радаслаў Сахарчук атрымалі першы прыз у катэгорыі мультымедычных прац за фільм „І аталася толькі сінагога”.

Новыя ініцыятывы

— Ці за два гады, адкуль Вы кіруеце школай, бачнае ўзбагачэнне і ўзбуйненне школьнай дзейнасці? — пытаю дырэктара школы Дарыюша Гарадэцкага.

— Стала дзейнічаць Рэгіянальнае кола, якое ставіць націск на найбліжэйшыя дзеянні справы; яго вядуць настаўнікі Галіна Рашчанка, Міраслава Раманюк і Бэата Гарадэцкая. На ладзілі мы ўжо два міжгімназічныя саборы па футболе за кубак вайта Арлянскай гміны; сёлета ў гэце змаганне ўключыліся нават дзяўчаты. Вельмі важным лічу штогадовае мерапрыемства, якое два гады таму рашыліся мы праводзіць у нашай школе — гэта Дні беларускай культуры. Мае яно за мэту прэзентацыю мясцовай культуры. Дзеці паказваюць свае дасягненні і знаёмяцца з дарослымі мастакамі і літаратарамі.

— Ці гэтае мерапрыемства паўплывала на рост зацікаўлення вывучаннем беларускай мовы?

— Удалося мне спыніць спад гэтага зацікаўлення ў час пераходу з падставаўкі ў гімназію. У мінулым годзе нават адзін вучань пачаў вывучэнне беларускай мовы з гімназіі.

— Ці школа мае нейкую магчымасць зарабляць на сябе?

— Адплатна здаем у карыстанне нашу сталовую для ладжання памінак. За адплатнасцю дазваляем карыстацца нашымі заламі фірмам, напрыклад, фірме „Zepster” для прэзентацыі іхніх прапаноў. Гэтыя прыходы расходуюць на дадатковае аснашчэнне школы.

* * *

Варта адзначыць, што інфармацыя аб бягучай працы школы памяшчаецца на школьным вэб-сайце, які вядуць вучні пад наглядом настаўніцы Міраславы Раманюк. Цікава яшчэ і тое, што школа ад двух гадоў выпускае сваю газетку „Szkolne Echo” на польскай і беларускай мовах, якую таксама рыхтуюць вучні пад кірункам настаўніц Яўгеніі Базылюк і Міраславы Раманюк.

Міхась КУПТЭЛЬ

Некалі, калі ў мяне былі яшчэ творчыя думкі, не толькі пры стварэнні інфарматычных праграм, высылалі я іх па чарзе ў „Ніву” ў час ваеннага становішча. Допіс ад чэрвеня 1983 года (якраз мінула 25 гадоў з таго часу) заключаў у сабе такую вось задуму (прабачце, што працытую сябе): „А так папраўдзе, то на першы агонь павінна ісці справа стварэння ў Беластоку Беларускага інстытута культуры і гаспадаркі” (гл. Міхась Куптэль, „Адгалоскі карэспандэнта”, Сопат 2006, с. 12).

Вядома, што не заўсёды думкі — а нават рэвалюцыйныя ідэі — падаюць на ўрадлівую глебу, тым болей што глеба ўсходняй Беласточчыны ў васьмідзесятыя гады не была вельмі ўрадлівай для беларускіх культурных устаноў, не лічачы будынка БГКТ у Беластоку і здзяйснення светлай памяці Канстанцінам Майсенам праекта пабудовы Беларускага музея ў Гайнаўцы. Іншым прыкладам тады, здавалася, безнадзейнай ініцыятывы былі падвойныя назвы на ўказальніках.

Што з таго, калі ў першай маёй карэспандэнцыі ў „Ніву” (студзень 1982 г.) пісаў я, што няма ніякага канстытуцыйнага абмежавання для падвойных польска-беларускіх назваў мясцовасцей на ўказальніках, у якіх пражываюць беларусы, і якія маюць беларускія назвы. Польская дзяржава з гадамі, па розных мітуснях, стварыла юрыдычныя ўмовы, каб ставіць указальнікі з падвойнымі назвамі. Але, аказваецца, беларуская па нацыянальнасці наменклатура, яшчэ пэнэраўскага паходжання, якая абсела гмінна-павятовыя ўстановы, не можа пе-

Былі ў мяне творчыя думкі

раадолець страху і, каб не страціць цёплых пасадак, ніяк не можа паставіць гэтыя ўказальнікі.

Чаму я прыгадаў думкі і прапановы, якія кідаў я ў публічную прастору тагачаснай беларускай рэчаіснасці? Не, не для таго, каб пахваліцца, што такія творчыя думкі былі ў мяне, толькі таму, што ліквідуецца сурагат (маю на ўвазе справу Беларускага інстытута культуры і гаспадаркі) маёй прапановы з пачатку васьмідзесятых гадоў — прошлага стагоддзя — Кафедру беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку. Замест БКІГ паўстаў універсітэт, у якім беларускай культурай займаліся Кафедра беларускай культуры і Кафедра беларускай філалогіі. Ва ўніверсітэце, акрамя прафесараў, дактароў і магістраў, павінны быць яшчэ і студэнты. У іншым выпадку гэта ўжо не будзе ўніверсітэт. Юрка Хмялеўскі ў „Часопісе” (№ 7-8/2008) у артыкуле „Самаліквідацыя” піша: „У мінулым годзе ўпершыню на беларускую філалогію не паступіў ніхто, не было ахвотных”. І тут вось бяда, бо калі няма студэнтаў, то існаванне Кафедры беларускай культуры, паводле прафесара Яўгена Мірановіча, не мае сэнсу, затым трэба яе ліквідаваць.

Калі здарылася такая сітуацыя то, можа наіўна, але падкажу, што на базе ліквідаванай кафедры можна стварыць — як самастойную навуковую ўстанову — Беларускі інсты-

тут культуры. Жменька пакінутых працаўнікоў кафедры не сарганізуе Беларускага інстытута культуры. Да гэтага трэба мець, акрамя рашучасці, арганізацыйныя здольнасці.

А можа стварыць яго як Інстытут Польскай акадэміі навук? Няўжо няма выхаду са склаўшайся сітуацыі? Існуе ж у Беластоку і ваколіцах, хіба, нейкае беларускае асяроддзе, якому справы існавання такой установы неабякавыя. Радые „Рацыя” хтосьці ж стварыў. Не хочацца мне верыць, што ўсе беларускія дзеячы дзесьці ўладкаваліся на розных дзяржаўных і недзяржаўных пасадах і іх хата з краю.

Дзейнічае ж у асяроддзі слаўнае БГКТ, працуюць Беларускі саюз і БАС, і Беларускае культурнае таварыства, і Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”, і згуртаванне беларускіх пісьменнікаў „Белавежа”, і Згуртаванне гмін Усходняй Беласточчыны, у якіх жывуць беларусы, і яшчэ пэўна нейкія эфемерныя беларускія арганізацыі, аб якіх я не ведаю.

А можа так на пачатак сарганізаваць кангрэс усіх беларускіх арганізацый з шырокім прадстаўніцтвам, без палітычнага кантэксту, адкінуўшы асабісты прэтэнзіі між сабой. Хаця нас тут жменька, аднак дагаварыцца ніяк не можам. А наша нацыянальная культура знікае, так як знікаюць яе ўстановы, напрыклад, у выглядзе ўніверсітэцкай кафедры.

Сабакі, жабы і людзі

Пачуў я па радыё выказанне бурмістра горада Лапы на Падляшшы пра тое, што калі хто возьме на ўтрыманне сабаку з прытулку і прыйдзе з ім ва ўправу горада ды падпіша дагавор, што таго сабаку будзе ўтрымліваць год, атрымае 300 злотых на яго і бясплатны ветэрынарны догляд. Бо калі сабаку зачыніць у прытулку, дык месячны кошт утрымання яго складае 800 злотых.

І мне вось такая думка прыйшла ў галаву: калі мужчына ці жанчына адпрацавалі ў Польскай Народнай Рэспубліцы 30 гадоў, адбудавалі з ваенных папялішчаў разбураную краіну, часта ў галадзе і холадзе, з думкай, каб палепшыць жыццё сваім дзецям і ўнукам, дык на старэчыя гады атрымліваюць пенсію па 600 злотых у месяц і за гэта мусяць пражыць. А вось такі пенсіянер, калі жыве ў дзяржаўнай кватэры, вымушаны заплаціць за яе, за газ, тэлефон, электраток, а вядома, што стары становіцца хваравітым, дык яму і на лякарства трэба грошай! Дык што такому старэчу застанеца на жыццё, каб годна дажыць да свайго канца? Здаецца, цяперашняя ўлада, дэмакратычная, больш думае пра сабак і жаб, чым пра сваіх сенеіраў, якія ледзь зводзяць канцы з канцамі. Хоць ты жывы лезь у зямлю! А жывёлам будзе тут рай пад брусельскай апекай. Няма чаго спрачацца ў Сейме пра выхадныя ды дыеты! Падумаце аб нас, старых людзях!

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

Лясняне баяцца

У Нараўчанскай гміне, на скрыжаванні дарог Семяноўка — Нараўка і Плянта — Альхоўка распаложана малая вёска — Лясная. Нядаўна па ўсёй краіне разышлася вестка, што ў Лясной плануецца пабудова вялікай паліўнай базы, згодна з паразуменнем гмінных улад з расійскім канцэрнам Лукойл. Месца адпаведнае — побач Лясной праходзяць шырокія пуці былой савецкай чыгункі. Гміна на гэтай справе мела б мільён злотых прыбытку ў год, 50 чалавек атрымала б тут працу. Аднак не адабраюць такой інвестыцыі жыхары Лясной і абаронцы чыстага паветра, цішыні і Белавежскай пушчы. Хоць да пушчы яшчэ некалькі кіламетраў ад гэтага месца, прыхільнікі экалогіі пратэстуюць. Лясняне баяцца празмернага руху і шуму аўтацыстэрнаў. Пабудова яшчэ не вырашана, а дэбаты працягнуцца да года.

Мікалай ВАРАНЕЦКІ

Памяць аб Мар'яне Пецюкевічу жыве ў сэрцах нашчадкаў

Леакадзія МІЛАШ

У апошнюю суботу верасня ў Таварыстве беларускай культуры адбылася надзвычай цікавая імпрэза — прэзентацыя дзвюх кніг: „Маё падарожжа ў Рым” Мар'яна Пецюкевіча і „Нашчадак крывічоў” маладзечанскага краязнаўцы, бібліяфіла Міхася Казлоўскага. Так атрымалася, што 2008 год у Літве аб'яўлены годам чытання, таму на імпрэзу ў ТВК завіталі і вучні віленскай беларускай школы імя Францыска Скарыны, а іх частка ў гэты дзень наведла вёску Пікелішкі, у якой да арышту бываў Мар'ян Пецюкевіч. Выдавецкая дзейнасць ТВК у пасляваеннай Літве пачалася з выхаду ў свет кнігі М. Пецюкевіча „У пошуках зачараваных скарбаў”. Пазней выйшлі іншыя, у тым ліку і „Трагічныя ніткі лёсу беларускага патрыёта”, да якой спрычыніліся і дзве мае вучаніцы, якія разам з мамай часта бывалі на розных імпрэзах у ТВК. „Маё падарожжа ў Рым” вельмі цікавае, змястоўнае, па-мастацку апісанае вандраванне па „вечным горадзе”. Гэта кніга-эсэ. У ёй шмат увагі надаецца святарам беларускага паходжання, лёс якіх закінуў у далёкую Італію і якія аставілі пасля сябе багатую духоўную спадчыну.

На імпрэзу прыехалі ганаровыя госці, у тым ліку дачка М. Пецюкевіча, Марыля, з Італіі. Дзякуючы яе матэрыяльнай і маральнай дапамозе выйшлі кнігі бацькі, якімі могуць цяпер карыстацца даследчыкі духоўнай спадчыны этнографа. Дый жыццё яго было трагічнае, толькі апошнія гады аказаліся шчаслівымі, калі меў магчымасць цешыцца сваімі дачкамі і ўнучачкамі, якіх вельмі кахаў. Сваю дачку ва ўсіх лістах і ў кнізе „Маё падарожжа ў Рым” ён называў Марылькай. І Марылька апошнія гады пільна займаецца спадчынай дарагога і вельмі каханага бацькі. На імпрэзе яе ўспаміны былі самымі цікавымі і да яе было найбольш пытанняў. Яна малечай перажыла ссылку бацькі ў Варкуту, дзе ён адбываў пакаранне за беларускасць і яна запісала ўспаміны бацькі падчас яго вандроўкі ў Рым. Жывы голас, які гучаў на імпрэзе, асабліва вельмі ўразіў моладзь. Мы яго праслухаем яшчэ не раз, бо ў 2009 годзе будзем у Віліні адзначаць юбілей Віленскай беларускай гімназіі, у якой меў гонар вучыцца і Мар'ян Пецюкевіч.

Уладзімір Пецюкевіч, пляменнік Мар'яна Пецюкевіча, з жонкай Аксанай прыехалі на прэзентацыю з Менска. Паэт-песеннік Уладзімір Пецюкевіч гаварыў аб ролі дзядзькі

ў яго творчасці, прачытаў верш, прысвечаны першай сустрэчы з Марыляй у Вільні. На верш музыку напісаў кампазітар Дзмітры Даўгалёў. Песня прагучала на нашай імпрэзе. Вядомая даследчыца з Польшчы Лена Глагоўская спрычынілася да выхаду кніжак М. Пецюкевіча ў Беластоку. Яна таксама выступіла ў Таварыстве беларускай культуры, прачытала некалькі вершаў паэтаў з Беласточчыны, прысвечаных М. Пецюкевічу. Шчаслівы бацька, у якога такая дачка як спадарыня Марыля, таму і памяць аб вялікім патрыёце Бацькаўшчыны жыве ў сэрцах нашчадкаў. Ён — прыклад як трэба любіць Беларусь.

Наступны выступоўца — Міхась Казлоўскі, аўтар кнігі пра папечніка, сучасніка М. Пецюкевіча, Адольфа Клімовіча. Асоба А. Клімовіча вядомая беларусам Вільні. Кніга цікавая глыбокім даследаваннем, вяртаннем да шырокага кола чытачоў постаці яшчэ аднаго беларускага патрыёта, жыццё і лёс якога звязаны з Вільняй.

Беларусы-віленчукі ўжо мелі магчымасць пазнаёміцца з прэзентаванымі кнігамі. У планах дзейнасці ТВК не толькі выдавецкая дзейнасць, але і прэзентацыя з удзелам аўтараў і даследчыкаў. Жыве памяць продкаў! Жыве Беларусь!

Сустрэча з цыкла: Размовы аб... гісторыі

„Верасень 1939 у памяці гайнавян”

16.10.2008 г.
(чацвер)
гадз. 17.00Цэнтр прамоцыі Чарлэнка
вул. Тамары Саланевіч, 2
Гайнаўка
Запрашаем!!!

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

Зіркі

Д Л Я Д З Я Ц Е Й І М О Л А Д З І

Дзяўчынка валачэцца нага за нагой, бестурботна пасвітвае. Раптам спыняецца. На твары паяўляюцца маршчынікі. Крыху думае і пачынае кудысьці караскацца. Відаць як цяжка ёй гэта даецца, на шыі з'яўляюцца сінія жылкі, амаль відаць кроплі поту на аздачаным твары і ... ба-ба-бах! Дзяўчынка плюецца пяском і з узроўню зямлі аглядаецца не неадоленую вяршыню — плот на бабуліным панадворку (як выявілася ў пазнейшым аналізе сцэнка).

Дзесяткі такіх спектакляў аднаго актара можна было паглядзець на сцэне Вясковага дома культуры ў Рыбалах падчас тэатральных заняткаў для беластоцкіх і рыбалаўскіх дзяцей. З Беларуска прыехалі сябры гуртка „Гульня ў тэатр” з Пачатковай школы № 4 і Гімназіі № 7 з настаўніцай Алінай Ваўранюк, а з Рыбал — удзельнікі тэатральных заняткаў, якія вядзе загадчыца дома культуры Лідзія Мартынюк.

Гэтыя дзве групы ў апошніх гадах станюцца выдзяляюцца ў конкурсах беларускіх тэатраў, дык іх сустрэча была натуральнай. Дзіцячы тэатр з Рыбалаў, што ў нас рэдкасць, пастаянна працуе з лялькамі. Беластоцкім дзецям было цікава паглядзець іх „нежывых” герояў, пазнаць таямніцы вырабу такіх лялек і спосабы кіравання імі на сцэне.

Як павінны весці сябе на сцэне жывыя актывы вучыў прафесійны рэжысёр Дарыюш Шада-Бажышкоўскі. Ён не толькі даў задачу расказаць без слоў

На сцэну іраз... Рыбалы

нейкую прыгоду, якая ўелася дзіцяці ў памяць, але і крытычна, разам з усёй групай, аналізаваў кожны расказ. А як цікава было, калі дзеці ігралі звяроў. Сам сябе пераўзыхоў Паўлік з Рыбалаў, які паказваў як ягоны шчанюк ганяецца за сваім хвастом. У яго прэзентацыі было відаць не толькі ігру, але і сапраўдную любоў да свайго гадунца.

— Я вельмі цешуся, што мог быць з вамі, — сказаў на заканчэнне цяжкага дня Дарыюш Шада-Бажышкоўскі. —

Цешуся, што мог працаваць і гуляць з такой фэйнай, зжытай і амбітнай групай. Калі будзеце так далей працаваць, то чакаюць вас вялікія поспехі на сусветна вядомых сцэнах.

(ак)

P.S.

Заняткі сарганізавала Аб'яднанне бацькоў на карысць навучання беларускай мовы „АБ-БА” пры фінансавай падтрымцы Падляшскай маршалкоўскай управы.

Людзі сабе дапамагаюць!

Настаўнікі ў гасцях у Зіновія Галёнка

У працэсе навучання беларускай мовы можам прыкмеціць новую з'яву. Цягам апошніх гадоў усё больш увагі адводзіцца супрацоўніцтву з бацькамі. Гэты зварот цешыць і абнадзейвае. Раней увесь заняпад і адсутнасць цікавасці для мовы чыноўнікі тлумачылі на адзін недарэчны спосаб: — Бацькі не хочуць!

Справа выглядае якраз наадварот! Хто як не бацькі пасылае ў нас дзяцей на ўрок роднай мовы? Як паказала практыка апошніх гадоў, бацькі могуць выдатна ўключыцца ў адукацыйна-выхаваўчы працэс. Гэты прыклад не датычыць адно Беларуска, гэе адраджэнне адукацыі на роднай мове пачалося якраз па ініцыятыве бацькоў.

Падобныя акцыі праводзіць Ніна Абрамюк, настаўніца беларускай мовы ў Нарве. Ад гадоў яе вучні і бацькі сустракаюцца са сваімі сябрамі з Гарадка.

20 верасня г.г. настаўніца арганізавала паездку дзяцей і бацькоў у Арэшкава, у агратурыстычны пансіанат „Купала”.

Ніна Абрамюк: — І гэе паездкі ўзнікла ў мінулым годзе, дакладна ў Дзень маці, які мы святкавалі разам з бацькамі. Спачатку

мы думалі паехаць у Скарышэва, але там ужо былі. І вось маці нашай вучаніцы, спадарыня Ева Урбанавіч, прапанавала нам з'ездзіць у Арэшкава. Для нас вельмі важная інтэграцыя: настаўнікі, дзеці, бацькі. Бацькі павінны ведаць што робім вакол беларускай мовы. А робіцца вельмі шмат. Неўзабаве мы выступім з восеньскімі спектаклямі пра дажынкi і капанне бульбы ў Трасцяны. Пасля будзем арганізаваць „Каляды”. Як кожны год мы прыступім да дэкламатарскіх і літаратурных конкурсаў. Наладзім таксама Дзень беларускага тэатра. З беларускімі пастаноўкамі мы выступім у вясковых дамах культуры: у Трасцяны, Ладанцы, Крыўцы, Тыневічах. Плануем таксама паездку-экспедыцыю да народнага разьбяра Уладзіміра Наумюка з Канюк. Наведзем таксама царкву ў Пухлах і музей у Скарышэва. Як завязваецца ў нас супрацоўніцтва з бацькамі? Заўсёды напрыканцы школьнага года я ўваходжу ў нулявы клас і інфармую бацькоў пра нашы дзеянні і дасягненні. Яны бачаць што робіцца і таму пасылаюць дзяцей на ўрок беларускай мовы. Частка іх ангажуецца ў нашы мера-

прыемствы. Зараз у Пачатковай школе ў Нарве палова вучняў ходзіць на ўрокi. Калі гаворыць пра першы клас, там 15 вучняў, гэта 50 працэнтаў першакласнікаў. Ведаю, што ў Беларуска вельмі актыўнае асяроддзе бацькоў. Добра было б нам сустрэцца і абмяняцца вопытам і ідэямi.

Лена Максімоў з Трасцяны, мама чацвёртакласніка Дамяна і дашкольніка Агрыяна:

— Нам фэйна пабыць разам з дзяцьмі, пагуляць, адпачыць. Мы цэлы час тут нечым займаемса, пазнаем новыя рэчы. Можна падысці да звяроў і іх паглядзець або накарміць. Я вельмі хацела прыехаць сюды разам з дзеткамі. І нават пакінула хатнія абавязкі (у нас заўтра прыходскае свята). Ведаецца, дзеці вельмі хутка растуць. Нават і не аглянешся, калі яны перастануць хацець ездзіць на экскурсіі з мамой. А свята? Яно кожны год!

Што падабаецца ў такіх паездках? Напэўна месца і гаспадар! Тут проста супер!

Зіновій Галёнка, гаспадар пансіяната „Купала”:

— Якіх звяроў сустранецца на маім панадворку? Тут авечкі „верасоўкі”, козы, коні, страўсы, індыкі. У нас свой звярынец. Там дзікі, алені, ліска. У сажалой плаваюць шчупакі, карасі, акуні, жабы... Можна правесці ў мяне ўрок па біялогіі, напрыклад, на тэму вадзяных раслін. Тут, напрыклад, расце чарот, а я не бачыў больш гэтай расліны ў нашым павеце. Можна арганізаваць усякія спарбніцтвы. У мяне чатыры гектары зямлі, увесь пляц разам з лесам агароджаны. Ніхто не заблудзіць, не прападзе. Хто прыязджае да нас? Учора, напрыклад, былі дзеткі-інваліды з Чанстаховы. У прынцыпе, прыязджаюць дзеці з цэлай Польшчы. Толькі з Гайнаўкі мяне абмінаюць, — я не ве-

даю чаму яны не любяць „Купала”.

Аля Шышкевіч, выхавацелька III „а” класа:

— Я тут „класовая мама”, на экскурсіі дзевяць маіх вучняў (столькі дзяцей з класа ходзіць на беларускую мову). Ці патрэбныя такія паездкі? Дзеці пасля апавядаюць пра іх сваім аднагодкам, успамінаюць. Тут, калі добрае надвор'е — як у раі! Дзеткі адчуваюць сябе вольнымі і шчаслівымі. Кожны знаходзіць сабе заняткі, гуляе. А для мяне самой найфайнейшае тое, што людзі сабе дапамагаюць!

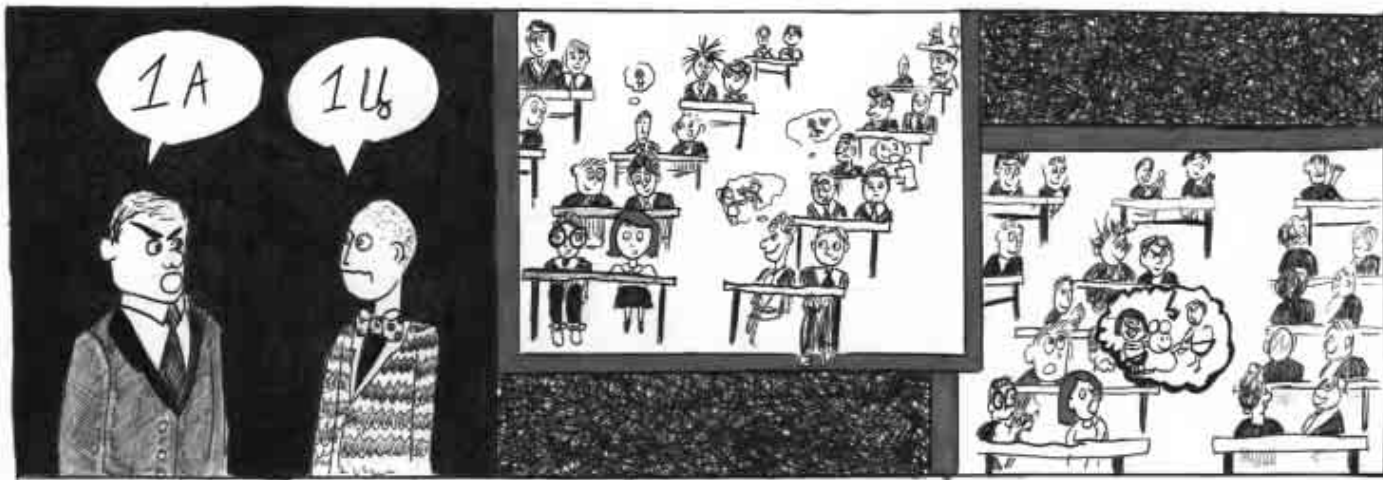
Ева Урбанавіч, маці чацвёртакласніцы Ані і дашкольніцы Марыі:

— У нас многа цікавых месцаў, куды можам з'ездзіць з дзеткамі. Тут не ідзе адно пра звычайную экскурсію, такія паездкі маюць глыбейшы сэнс. Разам з дзяцьмі мы можам пабачыць, якія ў нас карані, адкуль мы родам, якая ў нас спецыфіка. Тут сустранем элементы нашага мінулага жыцця, можам паглядзець як калісьці працавала кузня або карчма. Іншая справа — гэе адпачынак. Тут мы можам сцішыцца, правесці час у спакоі. І вядома, асоба гаспадара! Спадар Зэнэк Галёнка цудоўна арганізуе час, прыдумвае цікавыя спарбніцтвы і гульні. Я думаю, што мы сюды яшчэ вернемся і сарганізуем мастацкі пленэр для нашых дзетак. І яшчэ скажу на канец: важна, каб кожная паездка была новым досведам, каб адкрывала на новыя тэмы. І вельмі важна, што такія акцыі спалучаныя з навучаннем беларускай мовы.

Пытаю ў спадарыні Евы ці запіша малодшую Марыю на ўрокi беларускай мовы.

— Гэты факт не паглядзе аспрэчванню, — кажа спадарыня Урбанавіч.

Тэкст і фота Ганны КАНДРАЦЮК

Зося з першага „а” класа

— 2 —

У першы дзень школьнага навучальнага года дырэктар ПІ ліцэя Міраслаў Баршчэўскі дамовіўся на сустрэчу з выхавацелем першага «а» класа (матэматычна-фізічнага профілю) Янкам Рыбачуком. Настаўнік не прыйшоў у назначаны час і гэта моцна знервала дырэктара:

— Я не ўпэўнены ў тым ці добра зрабіў, што назначыў вас выхавацелем першага «а» класа, — прасіпеў Баршчэўскі. — Вы не шануеце майго часу! Як можна спазніцца на дваццаць тры хвіліны?! Я не хачу, каб гэтыя дзеткі набраліся ад вас дрэнных звычак...

— Прашу прабачэння, — пачаў Рыбачук, — я не ведаю чаму так здарылася... Я, я проста, я... забыўся...

— А хоць памятаеце ў якім класе вы з’яўляецеся выхавацелем?

— Вядома, памятаю, — ціха пачаў мужчына, — у першым «ц»...

— Не! — крыкнуў дырэктар, — клас першы «ц» гуманістычны. Чаму ў вас

сёння такая дурная галава?! Вы ж настаўнік фізікі.

— Ну... ну, так, — засаромеўся Рыбачук.

— Тады прыйдем да галоўнай тэмы нашай сустрэчы, — дырэктар падняўся з-за свайго службовага стала. Раней чым заявіць у чым справа ён скрыўся:

— Адна ваша вучаніца захварэла і яна да канца месяца будзе ў шпіталі.

— Шкада, першы месяц у школе найважнейшы, — Янка Рыбачук не разумеў пра што гаворыць дырэктар.

— Ведаю, ведаю... — працягваў Баршчэўскі, — але ў нас яшчэ адна праблема.

— Праблема?

— Так, у вашым класе будзе яшчэ адна дзяўчына.

— Дзіўны выпадак, — задумаўся на момант Рыбачук. — Я не ведаю ці яна доўга вытрымае ў маім класе...

— І тут задача для вас, — дырэктар захадзіў туды-сюды па кабінцеце.

— Што я магу зрабіць у такой справе? — спытаў настаўнік фізікі.

— Нічога! Вы пастарайцеся, каб гэтая дзяўчына вытрымала ў вашым класе.

— Але я не ведаю што рабіць, — напалохаўся Рыбачук, — і чаму, яна не хоча перайсці ў клас біялагічна-хімічнага ці гуманістычнага профілю?

— У тым вінаваты план заняткаў, — сказаў дырэктар.

— Я не разумею!

— Я не буду вам гэтага дэталёва паясняць, я сам не ведаю што пра гэта думаць. Справа ў чым? Калі ў вашым класе не будзе дзяўчат, настаўнік фізкультуры пакіне школу. Ён заявіў, што адыдзе, калі ў яго не атрымаецца поўны штат. Я толькі хачу ведаць ці можна разлічваць на вашу дапамогу.

— Вядома, — з недаверам для самога сябе сказаў Рыбачук, — я зраблю ўсё, што ў маіх сілах.

***

Калі Зося ўвайшла ў залу № 305, яна

спалохалася. За партамі сядзелі адны хлопцы. Яна адразу пайшла на сам канец і села ў апошняй лаўцы. Але і так усе хлопцы глядзелі на яе і перакідаліся між сабой каментарыямі.

„Яны пэўна думаюць: якая тоўстая і брыдка дзяўчынка ў наш клас заблукала” — падумала Зося.

Закалот спыніўся, калі ў клас завітаў Янка Рыбачук. Настаўнік пачаў са слоў:

— У пачатку кастрычніка дойдзе яшчэ адна дзяўчына. А пакуль, я запрашаю нашу разынку сесці за першую парту. Баюся, што ўсе хлопцы замест на дошку і мяне, будуць глядзець у другі бок!

Зося выканала загад Рыбачука, перайшла за першую парту і села каля невялікага хлопца, які выглядаў на спалоханага.

— У нашым класе 30 асоб, — адзначыў Рыбачук, — у тым ліку лаўрэат прадметнага конкурсу па фізіцы.

Хлопцы сталі разглядацца па класе. — Я маю на думцы Пятрушэню Паўла, — сказаў выхавацель. — Паўлік, стань і пакажыцеся сябрам...

Хлопец ахвотна выйшаў на сярэдзінную класа. Ён быў вельмі і, у меру, стройны. У яго былі чорныя валасы. Зося глядзела на лаўрэата і ў думках паўтарала яго прозвішча.

Пятрушэня?! Паўл! Паўлік! ...

Яна вельмі добра ведала гэтае імя і прозвішча. На жаль, так! Гэта быў яе найбольшы вораг з часоў дзіцячага садка.

Тэкст: wodorotlenekS2@wp.pl
Дызайн: paulina@wp.pl

Нення дзейнасці „Seven B”?

— Між іншым ездзіў з гуртом на прафілактычныя канцэрты для моладзі. Гралі мы ў школах, але таксама і ў турмах. Самае цікавае, што маладыя людзі сустракалі нас з вялікім зацікаўленнем. У пэўны момант пачуў я недахоп. Тады заснавалі мы гурт „Gienek loska Band”. Зараз запісваем свой першы альбом.

— Ці баішся чагосьці?

— Так. Даволі часта задумваюся, што было б далей, калі б я патраціў голас. Я ж умею толькі спяваць. У Польшчы нават немагчыма застрахаваць голас.

— Часта наведваеш Беларусь?

— Быў пару разоў. Вядома, каб пабачыць бацькоў і сваё роднае Палессе.

— Хацеў бы Ты зайграць канцэрт у Беларусі?

— Пэўна што так. Я яго напэўна зайграю.

i_basovka@o2.pl

Музыка з кайфам

Хлопец з Палесся

У апошняй „Зорцы” распавяла пра беларускі блюз-рок у выкананні гурту „Seven B”. Хаця гурт ужо не існуе, яго лідар, вакаліст Генік Лёска, зусім нядаўна заснаваў чарговы праект: „Gienek loska Band”. Перад беластоцкім канцэртам гурту ўдалося мне запісаць размову з Генікам Лёскам — уладальнікам цудоўнага голасу, беларусам, які пражывае ў Польшчы.

— Чаму Ты ў 1992 годзе выехаў у Польшчу?

— У першую чаргу я хацеў даказаць бацькам, што можна зарабляць грошы і жыць з музыкі. Так сталася, што ўсе грошы пазычыў я сябру і пакуль што яны не вярнуліся.

— Таму Ты ўжо дахаты не вярнуўся?

— Не, не, перад усім я захапіўся свабодай і незалежнасцю, якую ад-

чуў у Польшчы.

— Чым Ты займаўся, пражываючы ў Беластоку?

— Музыкай. Мы гралі ў розных месцах, але найчасцей на базары, самым вялікім у Беластоку. Шчыра кажучы, мелі з гэтага больш грошай, чым вялікія зоркі ў гэты час. Забылілі мы людзей з нагоды імянінаў: на Яна, на Кацярыны. За ўж-энд тады мы мелі нават тры мільёны! Пасля вырасшы займацца музыкай у Кракаве. Маё месца было на вуліцы.

— Што гэта абзначае?

— За ўсе гады музычнай працы найбольшае задавальненне адчуў я дзякуючы канцэртам на вуліцы. Гэта канцэрты аднаго чалавека. Я нават добра ведаю, чаго патрабуе

мая публіка. На вуліцы таксама ствараецца большасць маіх песень.

— Ці музыка ў Тваім жыцці найважнейшая?

— Пасля сям’і. У мяне зараз жонка і дачка. Шукаў я парадку ў жыцці і ўдалося яго дасягнуць.

— А чым Ты займаўся пасля спы-

Польска-беларуская крываванка № 42

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з наклееным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крываванку № 38:

Кракаў, гук, верас, ніт, верасень, марак, Ян, цуда, рабы, апал, з’ява, ар, на, шэдэўр. Гіт, мурза, як, вада, верабей, мерка, рака, квас, поле, сена, нуль, танцор.

Узнагароду, кампакт-дыск Po&friend, выйграла Ася Назарук з Бельска-Падляскага. Віншуем!

Marzenie					Hurt			
			Grahica Smola	Spoj-rzenie		Los	Ty	
		Sport					Tron	
Wiaz		Zdanie						Ogród
Sadza								
Waga	Kozio-rozec							
Zab					Ars	Bierz	Dech	
	Dawka energii							
	Bank		Skrzydlo					
				Zebra-nie				

Вершы Віктара Шведы

Рэванш за яслі

Настаўніца даведацца хацела
Ці вучні ведаюць у школе:
Што гэта дом для састарэлых,
Які знайшоўся ў наваколлі?

Не ведалі аб гэтым вучні ў класе,
Усе з адказамі як быццам згаслі.
Азваўся толькі разумнік Адасік:
— Гэта рэванш дзяцей за яслі.

Уладзімір САСНА,
Пашкоўшчына

Ужо не тыя вёскі

Ужо не тыя вёскі,
Тут не тая мова...
Усё мятлою вымятаюць!
Вось прыйшла „аднова”.
Калі ўнук прыедзе,
Дзед не панімае,
На якой ён мове
Гаварыць пачынае.
Што ж такое стала?!
Дзед замацокаўся:
Гаварыць па-свойму
Адзін ён застаўся?!
Тут ля зьрудэл вярты,
А не крыніцы веры?
Не магу паняць,
Што тут да халеры!!!
Косьцюл праваслаўны?
Калісь царква казалі.
Людзі дарагія,
Якімі мы сталі?!
На могількі прыйдзеш,
Ужо не прачытаеш —
Усё на польскай мове.
А ты *буквы* знаеш.
А дзе ёсць тут наша?
Ты ж плаціш падаткі.
Ці нас прэч адсунуць
Такія парадкі?
Дарагая „Ніва”,
Хоць ты нам пільнуйся,
Родных літар не саромся,
У родным мацуйся!

Вокам з Патокі

Мікола КРАЎЧУК

Што ж то будзе?

Каб вы зналі, мае людзі,
Што цяпер у свеце будзе?
Сонца ўзыходзіць мо з заходу,
Бо інакш не мае ходу...
Во і так і ў нашым краі:
Думалі, што мы ўжо ў раю,
Аказалася — не так.
Памаркотнеў небарак.
Сонца ж свеціць, як бывала.
Але гэта яшчэ мала.
Нашы ўлады, каб вы зналі,
Усяго ж намыраблялі:
Прадалі ўсе заводы,
А ўсё без нашай згоды,
Грошы ўсе параздавалі,
Грамадзян паразганялі.
Ну і што цяпер рабіць?
Бо ж мы мусім далей жыць.
Маладыя — за граніцу,
Пашукаць сваю крыніцу.
Вось заходні грош, даляры —
То ж былі вялікі мары.
Нашто нам чужыя межы?
Тут у нас саміх шмат ежы!
Наямося ўдоставляць хлеба!
Ехаць нікуды не трэба!
Калі б нашая краіна
(Так і ўлады на вяршыне)
Была добрай для народа,
Тады панавала б згода!

Тэкст і фота
Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

Змены грамадскага парадку ў нашай частцы свету прывялі да змены людскіх паводзін. Найбольшыя змены адбыліся бадай у багатай у сыравіны Расіі ў выніку вызвалення эканамічных тармазоў, якое прывяло да агромнага маёмаснага расслаення тамашняга грамадства. Новы грамадскі клас, г.зв. „новыя рускія”, стаў адкрыта раскідацца грашыма, не толькі апранаючыся ў золата, але і купляючы найдаражэйшыя нерухомасці, напрыклад на іспанскім Сонечным памор’і (Costa del Sol). У Польшчы таксама паявіліся такія „новыя польскія”, менш відочныя ў замежжы, але таксама ахвотныя пасяліцца ў старых або новых палацах у найбольш модных месцах, напрыклад на Мазурскім паазер’і. А вось у нашай „Польшчы-Б” таксама адбылося расслаенне і „новыя падляшскія” таксама ж некуды клалі свой капітал. Падаўся я ў даволі ціхі адрэзак нашага Нарваўскага парэчча, паміж Нарваю і Плёскамі, прыглянуцца тутэйшым нерухомасцям.

З аўтобуса злез я на першым прыпынку за Нарвай. Асфальтовая дарога ў Даратынку павяла мяне паміж вясенняй зелені. А зелень у гэтую пару трымаецца ў прыныце там, дзе чалавек не ўзрыхляе зямлі — больш яркая яна на кошаных і лугах, і пашах ды на маладых аблагах, больш іржавай прымешкі на запушчаных аблагах і сенажацях; на абрабляемых палях зелені амаль няма. Вось, на пашах перад Даратынкай пасвяцца кароўкі ў трох ці чатырох статках па тры-пяць штук. Перад самой вёскай балотністы ўчастак парослы вярбой і альшынай, дзе, падобна як у белавежскай пушчанскай глыбінцы, не відаць чалавечага ўздзеяння, хіба што кінутую туды з дарогі бутэльку.

З левага боку, за сёгадняй агароджай, вялікі зарастаючы хмызняком пляц, на якім ад вуліцы будынак характэрнага для вясковых школ дызайну. Побач будынка відаць нядаўні след самахода, іду па ім на школьны панадворак і па ім адтуль, нічога асаблівага не пабачыўшы, вяртаюся зноў на вуліцу. Заводжу гутарку з жанчынай, якая інфармуе мяне, што сапраўды ў згаданым будынку была калісь школа, яшчэ яна ў ёй вучылася, але калі ўстанова спыніла дзейнасць, яна дакладна не ведае. Затое вядома, што нядаўна школу нехта купіў, у вёсцы не ведаюць хто гэта; пакупнікі прыязджалі нават у апошнюю нядзелю пабачыць свой новы набытак. Вось так — у наш інфармацыйны век, век безліч радыё- і тэлеканалаў, інтэрнэту і мабільнікаў амаль у кожнай кішэні, чалавек не ведае, што дзе-еца амаль упрытык яго...

Яшчэ даведваюся, што ў будынку ў недалёкім суседстве былой школы месціцца святліца, якую час ад часу карыстаюцца вяскоўцы. Была там калісь крама, але калі сталі прыязджаць прадаўцы на самаходах, тая крама спыніла дзейнасць.

Крыху падворкаў далей зараз за вулічным плотам паказваецца звисаючая з яблыні вялікая жоўтая ды-

ня. Падыходжу да двух пажылых мужчын спытаць, ці гэта такая павойная парода расліны, што сама ўзабралася на яблыню, ці мо гаспадар пачапіў туды той гарбуз, каб пахваліцца сваім савадочым дасягненнем. Мужыкі мяліся-мяліся і прыйшлі да высновы, што гэта сама гаспадыня ўзваліла той гарбуз на яблыню.

Крыху далей цікавінка на абнаўляемай хаце: яе нумар на адмыслова выразаным і памаляваным лісточку. За вёскай будынку былога сельскагаспадарчага кааператыва. З пяці былых абораў дзве перакрыты новай бляхай, на трох апошніх паламаны шыфер. Каля замкнёнай на замок брамы інфармацыя, што там птушкаферма, але ні паху, ні птушынага гоману адтуль не чуваць, адно ціхі глухаваты гул электрамаатора.

З сасновага лесу чуваць голас мотапілы, неўзабаве заўважаю мужчыну і „Паланез” з прычэпам, запоўненым да паловы калодкамі. Вось жа часта ў нас самаход бывае не толькі цяглавай сілай, але нават грузавіком. Калі б яшчэ хто прыдумаў прывод для падчэпкі касілікі ці плуга, то легкавушкай нашы гараджане маглі б нават капаць бульбу на сваіх вясковых участках...

Далей жвіроўка пралягае паміж цераспалосіцы маладога лесу, запушчаных лугоў ды абрабляемых і запушчаных палеткаў. Калі даходжу да Качал, насустрач мне выязджае аўтакрама, якая заварочваецца на канцы вёскі. Пад машыну падыходзіць двое ці трое чалавек...

Мінаю бізнес і падаюся да самотнага пажылога мужчыны, якому няспешна да крамы. На маё здзіўленне адказвае, што машына зараз пад’едзе і да яго; заводзім гутарку. На зіму ў Качалах астаецца толькі трое душ: мой суразмоўца з жонкай і суседка з другога боку вуліцы. А летам няма таго дня, каб хто не заехаў і не пытаўся ці няма тут хаты на продаж.

Пытаю пра камунікацыю, як адсюль можна дабрацца ў горад. Ну, трэба ісці ў Янова, адтуль раз у дзень ездзіць аўтобус у Нарву, чакана там паўгадзіны, каб за той час яго пасажыры маглі аформіць справы ў гміннай мясцовасці. А калі хто не ўспее, тады астаецца вяртацца дадому пяшком.

Чалавек трымае каня, каб прывезці ім на зіму дроў. Быў ён ужо пазбыўся конскай цягі, разлічва-

чы на добрых людзей. І вось загатоўвіў ён сабе дроў у лесе, якія абяцаў прывезці трактарам сусед з Янова. Але той сусед часу не меў... І прыйшлося купіць зноў свайго коніка.

Пакідаю сімпатычнага селяніна, бо акурат да яго пад’ехала аўтакрама; нейкая выгада ўсё ж такі на вёсцы ёсць — не трэба хадзіць у краму, бывае, што яна і сама пад’едзе. Рана была аўтакрама з Гайнаўкі, якая прывозіла хлеб, а цяпер, пад поўдзень, крама з Бельска прывезла і іншыя харчы...

Зараз за хатай майго субсяседніка зачын пад новы палац. Яшчэ на падворку стаяць вясковыя збудаванні нашай кліматычнай зоны, але ўжо брама з ільвамі нагадвае цёплыя краіны, куды на лета збіраецца ў вырай новы ўласнік нерухомасці; у Качалах найбольш „новы падляшскія” з Беластока.

Па дарозе ў Янова даганяе мяне выехаўшы з лесу пажылы веласіпедыст і прымяркоўвае сваю язду да маёй хады. Паколькі ён выехаў з лесу, цікаўлюся, як сёлета грыбы; інфармуе мяне, што баравікоў амаль няма, іншыя грыбчыкі ёсць. Яшчэ пытаю новага субсяседніка пра кладку, якую калісь жыхары Янова хадзілі ў Пухлы ў царкву, да якога быў кіламетр дарогі. Калісь, калі людзі касілі сенажаці, былі там нават тры кладкі: адна з Качал і дзве з Янова. На зіму людзі тыя кладкі зносілі, каб не паламалі іх крыгі, а на весну зноў стаўлялі. І так трымалі тыя кладкі датуль, пакуль збіралі сена, а калі людзі перасталі ездзіць на сенажаці, то і ўсе сцэжкі туды пазарасталі. Цяпер, калі трэба, то жыхары Янова падаюцца ў сваю прыхадскую царкву, што ў адлеглых за пяць кіламетраў Кленіках. А ў вёсцы астатліся толькі пажылыя людзі, а малодшае пакаленне прыязджае толькі ў летні перыяд.

Чалавек падаўся на свой панадворак, а я зараз пабачыў новыя цікавінкі. Вось побач адной хаты стаялі за металічнай агароджай пяць крыжоў; цікава мне было, чаму яны акурат пасярэдзіне вёскі. А амаль насупраць іх стаіць будынак былой крамы, дзе ў акне ад вуліцы відаць жалюзі... Пабачыў я чалавека, што няспешна ішоў у вёску з боку Градочна — падаўся я насустрач яму.

Колішняя крама разам з участкам цяпер з’яўляецца прыватнай уласнасцю, гаспадар прыязджае на лета і ў ёй жыве. А вось крыжы, якія мяне здзівілі, лю-

8 працяг дзі калісь стаўлялі як дадатак да малітвы ў нейкай справе, найчасцей былі гэта малітвы аб здароўі. Крыжы гэтыя стаяць на месцы, з якога разыходзяцца дарогі; адна з іх выходзіць на сенажаці над Нарвай. І на падворку майго суразмоўцы пастаўлены такі крыж, вычасаны з каменя, а ягоны дзед паставіў такі крыж на канцы Янова, што з боку Качал. Я яшчэ спытаў, ці вядома пра майстра, які тыя крыжы рабіў, але памяць пра яго ўжо не захавалася.

Яшчэ тры інтэнцыйныя крыжы стаяць крыху далей, а яшчэ далей, ужо ў лесе, стаіць пахілы драўляны крыжык у такой жа агароджы, мабыць пастаўлены ён быў у інтэнцыі некага, хто ўжо перасёк мяжу ў лепшы свет...

Насупраць згаданай тройкі крыжоў прыцягвае ўвагу хата традыцыйнай тутэйшай вясковай пабудовы, быццам пад традыцыйнай саламянай страхой, аднак з нетрадыцыйнымі ўпрыгожаннямі. На слупах з каменных асколкаў паясы змацаваны частаколам. Брама — трыумфальная, якіх, мабыць, яшчэ ў Янове не была. На суседнім палетку ў абведзенай валунчыкамі клумбе рознакаляровыя кветкі.

За Яновам закарціла мяне заглянуць у стройны там сасновы лес, пабачыць, якія там прырода насадзіла культуры грыбоў. На жаль, далёка мне не давялося зайсці, бо ўсюды, куды я ні павярнуўся, загароджвалі мне дарогу асаблівыя вартавыя тамашняй прыроды — павуцінны з дзяжурнымі павукамі. А калі той лясны „інтэрнэт” не парваны, значыць чалавечыя істоты ў той лес не заглядаюць, так як гаспадыня не заглядае ў загароджаныя павуціннем куткі хаты. Вярнуўся я на дарогу і толькі на яе абочыне пабачыў тры маленькія маслячкі, якія толькі пачалі высоўвацца з зямлі. Галоўкі ў іх слізкіста-слізкія, мабыць дзеля таго, каб лягчэй вылезці з маці-зямелькі на белы свет.

Вярнуўся я на асфальт, а асфальт — не толькі тут — вельмі падобны на экзаменацыйны лісток. Калі экзамен напісаны выдатна, тады на паперы няма напісаных чырвоным — атрамантам, шарыкавым пяром ці звычайным алоўкам — заўваг экзаменатара. Калі ж праца выканана заганна, тады лісток пакрэмзаны, на ім поўна заўваг, а нават перакрэсліванняў. І асфальт таксама выглядае як экзаменацыйны лісток — калі ён выкананы заганна, тады на ім прырода-экзаменатарка наносіць шматлікія заўвагі ў выглядзе трэшчын, якія ў злосці ад халатнай работы могуць быць вырыты глыбока, так як у злосці экзаменатар можа паставіць такую рысу, што аж парве паперу.

Перад Гародчынам побач дарогі адзінокая карова тужліва мычыць. А далей, з левага боку ціха пасвіцца статак у некалькі дзесяткаў кароў, направа таксама каля трыццаці штук на від задаволенага быдла. А вось тая адзінокая кароўка хацела б таксама трапіць у кампанію, каб там разам з іншымі „красулямі” ці „пярэстымі” памаўчаць... Чарльз Дарвін, наглядзеўшыся на чарапах, якія поўзалі па астравах Галапагас, прыдумаў тэорыю эвалюцыі. Магчыма, што ягоны барадаты сучаснік Карл Маркс таксама назіраў за прыродай і прыдумаў тэорыю рэвалюцыі, а Марксаў менш бара-

даты паслядоўнік, якога мармуровыя копіі значаць найбольш прэстыжныя плошчы беларускіх гарадоў, магчыма наглядаў за каровінымі радасцямі ды смуткамі і вывёў выснову, што і мужыку ў табуне лепш, чым у адзіноце...

Хаця гародчыныя гаспадары зраз трымаюць дзесяткі кароў, у мінулым магло быць іх яшчэ больш, бо з вуліцы відаць дзве аборы, якія ўсярэдзіне, мабыць, упрыгожаныя павуціннем. На краю вёскі школьны будынак тыповага для невялікіх „тысячагадак” дызайну. На школьным панаворку роўнянька выкашаная трава. І з другога боку вуліцы, насупраць былой школы, таксама гладка выкашаны байкаваты ўчастак. Мабыць гэта гольфавыя пляцоўкі, якія патомкі колішніх тутэйшых мужыкоў заклалі ў Гародчыне, каб пазабаўляцца як шатландскія лорды.

За Гародчынам нешырокая жвіроўка, але нават такі скромны від насцілу падбздэрае перапоўненых энергіяй людзей да подзвігаў, да змагання з часам і прасторай. Доказам гэтаму абдзертая кара на прыдарожнай бярозе, а пастаўленыя кругом

дрэва лампадкі паказваюць, што тое змаганне было вельмі рашучае.

Побач дарогі складзены метры сырой альшыны, дзе з калодак тырчаць неабчасаныя веткі з зялёнымі лісточкамі. Наступіла восень, набліжаюцца Каляды, калі пасля Піліпаўкі на стол завітаюць вяндрліны. А сырая альшына гэта ж выдатная крыніца асаблівага дыму, далікатнай спецыі для вяндрлін.

У Козліках характэрную цішыню нашых засынаючых вёсак парушаюць водгаласы цясельскіх прылад. Крыху здалёк ад вуліцы відаць зрубы новых збудаванняў, значна большых ад традыцыйных нашых хат — гэта „новыя падляшскія” ўзводзяць сабе харомы здалёк ад неспакойных гарадоў.

Але і старая хата можа паслужыць касцяком для мадэрнізацыі, каб атрымаць з яе незвычайнае жыллё, прыдуманнае ў творчым парыве асобай, якая пеставала ў сабе незвычайныя мары. Хіба найбольш папулярнай марай чалавека астаецца вышыня, што знайшло адлюстраванне так у аповесці пра Вавілонскую вежу, як і ў міфе пра Ікара; каму ж не падабаўся верш Янкі Купалы „Хлопчык і лётчык” — „А мне ляцець толькі ў палёт!”? Вось так адна з хат стала свайго роду матэ-

рыялізацыяй крылатых летуценняў, да якой уласнік, выразаўшы адзін з выходзячых на вуліцу вуглаў, прычапіў нешта накшталт ластаўчынага гнязда ў выглядзе балкона-радонды-ганка. Здаецца, што зрабіў ён гэта з пэўнай бояззю, са страхам Божым, бо не кранаў святога куточка, покуці, але зрабіў сваю задуму з боку, дзе ў нашых хатах найчасцей бывала спальня. А пра крылатыя ідэі канструктара могуць сведчыць важнейшыя штыкеціны ў плоце, адпаведна падоўжаныя каб можна было іх звяршыць выразанымі і памаляванымі выявамі вясёлых птушак. Мне такая задумка спадабалася.

У іншым месцы стаіць таксама хата адладжаная на своеасаблівы манер, хаця без змены архітэктурнага плана. Тут новы ўласнік займаўся аматарскай выразкай дошчачак, маляваў іх і чапляў на хату, якая цяпер нагадвае славутага Леніда Ільча Брэжнева з усімі ягонымі зоркамі і медалямі. Але слава Богу і за гэта, што старая хата паслужыла своеасаблівым громаадводам чалавечай няўрымслівасці, бо ж мог той непаседа каратаць свой час або праколвачы сабе нос ці губы розным мета-

Свіслаччу, з вяслом. А слова „вясло” выводзіцца ад слоў „везці”, „вазіць”, „воз”... Бо ж заглядваючы ў даўні час, калі не было дарог, бачым, што тады галоўным „возам” былі менавіта рэкі...

На цвінтары вакол царкоўкі круг простых лавак, дзе вернікі могуць прысесці і сумесна абмеркаваць свае справы. Ёсць там і памятны крыж у гонар галоўнага будаўніка храма, якога імя — Анціп — цяпер выйшла з моды і след па ім астаўся толькі ў некаторых прозвішчах. І стаіць там помнік памерлай у бежанстве, у горадзе Петрапаўлаўску, жыхаркі Козлік.

Назва горада Петрапаўлаўск роднасная з іншымі назвамі, узятымі з царкоўнага календара, не толькі з, напрыклад, Благавешчанскай ці Паўладарам, але і з Сан-Францыска, Сант’яга ці Сан-Паўлу. Гэтыя назвы ўзніклі ў час канкісты: частка з іх у час канкісты амерыканскага кантынента, іншая частка ў час канкісты сібірскага кантынента. І назва вёскі Козлікі таксама ўзнікла ў час канкісты, толькі была гэта канкіста іншага роду — не з крыжам у руках прысвойвала яна назвы мясцовасцей, толькі з працоўнымі прыладамі ў руках. Тут жа ж адбывалася канкіста Бельскай пушчы, яе высечка пад зямельныя ўгоддзі і новыя назвы адлюстроўвалі найчасцей занятак пасяленцаў, напрыклад Тыневічы, Катлоўка, Кашалі...

Ступнікі таксама не пакідаюць сумненняў, якою вытворчасцю займаліся колішнія жыхары гэтай вёскі. Хто ж сёння, у шакаладны век, калі віртуальныя крамы і прылаўкі поўныя гатовага і часцяком лішняга ды шкоднага тавару, яшчэ помніць, для чаго выкарыстоўваліся ступы. А невялікая вёсачка, пакуль што, мала змянілася за час трансфармацыі, хаця пачаткі зруху ўжо там заўважныя.

Побач дарогі ў Плэскі палетак грэчкі. І на пясочны насціл дарогі сейбіт таксама высыпаў крыху насення, якое там і прынялося. На пяску не пусціла парасткаў ніякае пустазелле, здавалася б надта ўчэпістае, а вось грэчка, якая мабыць была калісь галоўнай стравай бядняцкіх „грэчкасеяў”, прынялася нават на голым пясочку, падняўшыся ў рост дзесяцізлатоўкі.

Плэскі радуецца сваім выглядам, які сведчыць, што тутэйшыя, так жыхары, як і выхадцы з мясцовымі каранямі, стараюцца зберагчы і ўмела ўпрыгожыць будаўнічую спадчыну сваіх продкаў. Мо толькі некалькі хат, акурат з боку Ступнік, крыху спазняецца з абнаўленнем, але і па іх ужо відаць, што яны не забытыя, не пакінутыя на волю лёсу. Хаця ў абнаўленчым пыле некаторыя нашы „новыя”, што мабыць больш узбагацелі, узводзяць сярод вясковых хат палацы, якія нават колішнія паны ставілі ў элітарных, інакш відных месцах, пакідаючы мужыкам мужыцкае.

З Плэска падаўся я ў бок моста на Нарве. Год ці два таму па той сцяжыне праз лес хадзілі яшчэ іншыя хадакі, сёлета ішоў я адзін. Ды і здалося мне, што тая сцяжынка быццам стала больш вузкай, быццам зарастала. Мо і яе чакае той лёс, што сцежкі з Янова на сенажаці. Калі ўжо ўсе нашы „новыя” памяняюць сваю ўласную хаду на мяккае калыхальнае мурлыкканне сучасных механічных коней.

Падляшскія мастакі, без загалоўка

Міра ЛУКША

Саюз польскіх мастакоў „Польскае прыкладное мастацтва”, пры фінансавай дапамозе Падляшскай управы выдаў альбом *Artyści Podlasia, polska sztuka użytkowa*. Пару гадоў таму выйшла таксама падобная публікацыя, якую сфінансавалі найбольш самі сябры Саюза мастакоў, у якой шырэй паказаны былі і мастакі з мінулага Падляшша, але найбольш тыя, хто даклаўся да публікацыі. Выбар аўтараў прац, сказаць можна, грунтаваўся там на вельмі суб’ектыўным прынцыпе ды ўкладзе не так у мастацкую скарбніцу, як у выдавецкі кашалёк. Новы альбом змясціў выбар актыўнейшых аўтараў, якія працуюць у розных жанрах, даючы прытым кароценькія звесткі пра мастака ды на двух або чатырох старонках — рэпрадукцыі іхніх найбольш важкіх прац. Сярод дваццаці двух мастакоў апынуўся Віктар Кабац з Гайнаўкі, прэзентуючы свае карціны „Бяроза ў Белавежскай пушчы” (пастэль і туш), „Цар-дуб” і „Курапаты” (алей). Вядомы аўтар піша пра сябе: „Месцам майго нараджэння з’яўляецца маленькая вёсачка Мінкоўка, маляўніча распаложаная на ўскраіне Лядскай пушчы, над ракой Нараўкай. Ад маленства я рысаваў ды

Віктар Кабац на фоне сваіх прац

маляваў, што акрэсліла мой жыццёвы выбар. Кончыў я спачатку Студыю рысунку і жывапісу ў Ло-

дзі, а пасля здабыў дыплом па жывапісе ў майстэрні Станіслава Барысоўскага ў Торунскім універсітэце на факультэце мастацтваў. Вярнуўшыся ў родныя бакі, стаў жывапісцам Белавежскай пушчы. Я чалавек шчаслівы, што гэты маленькі, цудоўны кавалачак зямлі напаяўняе маё жыццё і маю творчасць”.

— На выставе кідаецца ў вочы ваша строга праца пра Курапаты, — звяртаюся да Віктара Кабаца на вернісажы прац 22 мастакоў у беластоцкай галерэі „Сподкі” 29 верасня.

— Гэта таму, што гэтая тэма мяне моцна кранае і я шырэй ёю займаюся. Я рабіў графікі пра Курапаты, будзе іх трыццаць тры — столькі, колькі жыў Ісус, і цыкл мае называецца „Хрыстос на Беларускай зямлі”. Я спачатку планаваў гэта рабіць алейнымі фарбамі, але, зрабіўшы тры працы, дайшоў да вываду, што гэта не алей можна найлепш выявіць такую тэму. І мая графічная праца працягваецца ўжо некалькі гадоў; я ў палове дарогі. А калі пятаецца пра Тапіла, дык там стаяць тры крыжы, мая ідэя. Ёсць там, на Тапіле ў Белавежскай пушчы, экуменічная каплічка, пад

апекай Серафіма Сароўскага і Францыска Асізскага, што спрыяюць прыродзе. Каля гэтай каплічкі, з бетону вылітага ў зямлі, тры крыжы, з надпісам: „Катынь, Сібір, Курапаты — наша сумленне, наш боль”. Там штогод адбываецца малітва праваслаўнага бацюшкі і каталіцкага ксяндза, і сёлета будуць высвечаны гэтыя тры крыжы. Калі гаворка пра мастакоў, якія тут выстаўляюцца са мною, дык мушу сказаць, што хоць зусім розныя тут працы і ўзроўні, дык гэта адна з магчымасцей выстаўляцца. Мастакі цяпер аб’яднаны аж у пяці прафесійных згуртаваннях. Мы ў згуртаванні мастакоў прыкладнага мастацтва, сярод нас ёсць і жывапісцы, і разьбяры, і праектанты. Я таксама час ад часу разьбяру, шмат праектую. Мы ад прэзідэнта Беластока атрымалі сродкі і таму ўзнік гэты невялікі альбомчык. Можа ў ім крыху замнога матываў прыроды, краявідаў, але працы найчасцей маляваліся ў пленэрах. Запрашаю ў галерэю імя Тамары Саланевіч у Нараўцы, у былую старую школу, на нашу выставу з пленэру, які мы праводзілі ў Семяноўцы. Будзеце ў Нараўцы — не абмініце галерэі Тамары Саланевіч — там пастаянна можна пабачыць м.інш. свежыя працы падляшскіх мастакоў.

БУДЗЬМА РАЗАМ!

<http://www.budzma.org>

Навіны | Блогасфера | Афіша | Кантэнт | Загрузка | Адраэная кніга | Спасылкі | Забавы | Пра нас | Партнёры

„Быць ці не быць?” Гэтае гамлетаўскае пытанне дзіўным чынам пераламалася ў свядомасці беларусаў адносна іх самаідэнтыфікацыі. Няпэўнасць ва ўласным усведамленні сябе як самадастатковай нацыі прыводзіць да цікавых рэчаў, якія можна патлумачыць як нейкі чарговы крок на шляху да сябе як да народа.

У першай палове восені гэтага года беларускае сеціва папоўнілася новым сайтам, які з вялікім імпэтам заклікае беларусаў не толькі быць самімі сабой, але і самімі сабой ганарыцца. І адна і другая справы, несумненна, добрыя, школы не робяць, а карысць ад таго, што нехта з „несвядомых” беларусаў пранікнеца нацыянальным духам можа і з’явіцца. Канешне, перадумовай гэтаму — наведванне сайта „Будзьма разам!”, што месціцца ў інтэрнэце па адрасе <http://www.budzma.org>.

Калі з першай старонкі адразу перайсці ў рубрыку „Пра нас”, дзе распавядаецца пра мэты, задачы, а таксама пра аўтараў сайта, то з прыемнасцю можна адзначыць, што сярод ідэйных натхняльнікаў гэтага інтэрнэт-рэсурса ёсць даволі вядомыя ў Беларусі людзі і адначасова прыгожыя жанчыны — Алена Макоўская і Ніна Шыдлоўская. Праўда, гэта не абазначае, што да вызначаных імі мэт і задач сайта не ўзнікае ніякіх пытанняў.

Зазірнуўшы на гэтай старонцы далей — у падрубрыку „Галоўнае пра «Будзьма»”, то даведаем, што расповед там ідзе пра цэлую кампанію, пачатак якой і сімвалізуе з’яўленне данага сайта. Кампанія якраз і заклікае беларусаў годна адносіцца да сябе. Праўда, заклік гэты адрасаваны, зыходзячы з напісанага, да жыхароў ці грамадзян Беларусі. А куды ж, прабацце, падзець шматлікую беларускую дыяспару? Ці ім у праве быць

беларусамі ўжо адмоўлена? Хочацца верыць, што аўтары сайта несвядома дапусцілі пралік, расстаўляючы арыенціры сваёй дзейнасці. Праўда, да вышэйадзначаных прыемных жанчын, якія столькі рупіліся на ніве згуртавання беларусаў свету „Бацькаўшчына”, такі пралік падаецца вельмі дзіўным.

Калі вернемся на першую старонку сайта, то варта прызнаць, што пакуль яна выглядае не надта цікава. Магчыма, гэта праблема росту, але, тым не менш, сайту не перашкодзіла б хоць невялічкае аздабленне фотааздымкамі, асабліва з тых мерапрыемстваў, пра якія распавядаецца ў тэкстах. Звычайны пералік культурніцкіх акцый наўрад ці можа зацікавіць вялікае кола людзей, хоць менавіта на іх і робяць стаўку аўтары сайта, распавядаючы ў падрубрыцы „Пра сайт”, што ён з’яўляецца грамадскім дзённікам. Нецікава пададзеная інфармацыя хутчэй за ўсё не прыцягне ўвагу інтэрнэт-карыстальнікаў, і гучныя словы „грамадскі дзённік” так і застаюцца пажаданнем распрацоўшчыкаў.

Але хоціць крытыкі. Сайт, нягледзячы на існуючы недахопы, змяшчае ў сабе дастаткова і карыснай інфармацыі. Адсюль мы можам даведацца пра розныя імпрэзы, выставы, лекцыі, экскурсіі, якія ажыццяўляюцца нааганяннямі партнёраў кампаніі. Галіны — самыя разнастайныя: культура, музыка, гісторыя, грамадскі сектар.

Карыснай з’яўляецца і „Адрасная кніга”, бо тут можна знайсці кантакты той ці іншай грамадскай арганізацыі, якая таксама нешта робіць у карысць беларушчыны. Праўда, літар у беларускім алфавіце значна больш чым колькасць такіх арганізацый, прадстаўленых на сайце ў дадзены момант.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

СПОРТ

„Дэмбельскі акорд”?

Да сваіх поспехаў беларускія настольныя тэнісісты ўжо прывучылі. Але час няўмольна бяжыць, а на змену ветэранам ніхто з маладых пакуль не прыходзіць. Вось і на прайшоўшым чэмпіянаце Еўропы дасведчаныя майстры зноў належна пастаялі за гонар краіны. Толькі чамусьці здаецца, што гэта быў „дэмбельскі акорд” Уладзіміра Самсонава, Яўгена Шчацініна і Віталія Нехвядовіча. Доўгія гады асноўныя поспехі нашых тэнісістаў забяспечвалі першыя двое. Урэшце належную дапамогу ім стаў забяспечваць 3-і нумар — Нехвядовіч, які прызнанне атрымаў ужо ў сталыя гады.

Мінулы ў нядзелю чэмпіянат кантынента, што праходзіў у Пецярбургу, падарыў нам адразу два срэбра на стале. Беларусы-мужчыны прымусілі чарговы раз паважаць сябе ўсіх. У групавым турніры нашы тэнісісты перамаглі Славачыну — 3:2, саступілі Харваты — 2:3 і чарговы раз за апошнія гады перамаглі Расію — 3:1. У чвэрцьфінале яны без асаблівай напругі адолелі Данію — 3:1. У паўфінале іх чакалі бельгійцы, пачатак спабору з якімі выдаўся цяжкім. Спярша Самсонаў у напрузе перамог іншага ветэрана і свайго напарніка па клубе — Жана-Мішэля Сэйва — 3:2. З такім жа лікам у кантравай партыі ўзяў верх над сваім апанентам Нехвядовіч. Ну а тлустыя клічкі сухой вікторыяй паставіў Шчацінін, які вярнуўся „за стол” пасля працяглага перапынку, выкліканага цяжкай траўмай. Такім чынам з агульным лікам на табло 3:0 у фінал выйшлі беларусы.

У фінале нашых чакалі фаварыты турніру — немцы, якія з вялікай цяжкасцю ў паўфінале перайгралі суседзяў-аўстрыйцаў — 3:2. У першым паядынку вырашальнага матча Нехвядовіч без варыянтаў саступіў чэмпіёну Еўропы Ціма Болю — 0:3. Парытэт аднавіў Самсонаў, які таксама

ўпэўнена разабраўся з прадстаўніком Нямеччыны расійскага паходжання — Міхаілам Аўчаровым — 3:0. З тым жа лікам Шчацінін прайграў трэцяй ракетцы тэўтонцаў — Басцяну Штэгеру. І зноў Самсонаў падарыў нашым надзею, ушчэнт скрышыўшы самога Боля — 3:0. І ўсё ж пораху для агульнай вікторыі беларусам забракла — у фінальнай гульні Нехвядовіч змагаўся як леў, але ўрэшце „не выцягнуў” матч супраць Аўчарова — 1:3. У выніку Германія стала чэмпіёнам, а беларусы забралі серабро.

Жаночая беларуская дружына пасля перамогі над гаспадынямі залы — расійскімі тэнісісткамі, забяспечыла сабе месца ў элітным тузіне і заключныя матчы эксперыментавала, даўшы магчымасць пагуляць на высокім роўні маладым Аляксандры Прывалавай і Алене Дубковай. У выніку ў нашых дзяўчат, якія былі і бронзавымі прызёркамі першынства свету, на гэты раз толькі 12-е месца. Паўнай маральнай кампенсацыяй стаў бронзавы медаль Веранікі Паўловіч, які яна здабыла ў парным разрадзе разам з расійкай Аксанай Фадзеевай.

Упрыгожаннем чэмпіянату стала фінальнае рандэву ў адзіночным мужчынскім разрадзе, у якім сустрэліся два бясспрэчна мацнейшыя тэнісісты старога свету — Самсонаў і Боль, шасціразовы і сяміразовы на той момант чэмпіёны кантынента ў розных намінацыях, рахунак якіх за ўсю гісторыю быў роўным — 15:15. Самсонаў бліскуча правёў паядынку камандавага турніру, перамогшы ў 12 з 12 сустрэч. У індывідуальнай намінацыі ён таксама граміў усіх візаві — паслядоўна малавядомых партугальца, чэха, французца, затым немца Штэгера — 4:3, прадстаўнікоў Аўстрыі Чэн Вэйсіня і Роберта Гардаша — па 4:0. Але на фінал псіхалагічнай устойлівасці не хапіла. Перамог з лікам 4:2 Ціма Боль, які стаў абсалютным чэмпіёнам.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Мацей ХАЛАДОЎСКИ

Рашучая большасць прадстаўнікоў меншасных нацыянальных арганізацый у Польшчы не скрывае свайго абурэння дзеяннямі міністра Анджэя Пшэвозьніка, генеральнага сакратара Рады аховы помнікаў змагання і пакут (РАПЗіП), установы падлеглай Міністэрству культуры і нацыянальнай спадчыны. Некаторыя з лідараў меншасных арганізацый проста патрабуюць яго адклікання.

45-гадовы Анджэй Пшэвозьнік, па прафесіі гісторык, выконвае функцыю генеральнага сакратара РАПЗіП ад верасня 1992 г. Без сумнення да ягоных заслуг у гэты перыяд трэба прылічыць тое, што давёў ён да адкрыцця помніка яўрэйскім ахвярам у Ядвабным, ці адбудовы Могільніка абаронацам Львова. У апошнія гады, аднак, яго пазіцыі і публічныя заявы накіраваны ў агульняў, значыць, пабудовы ў Польшчы помнікаў ахвярам, асабліва з часу II сусветнай вайны і пазнейшага перыяду, а якія выводзяцца з асяроддзяў польскіх нацыянальных меншасцей — выклікаюць у гэтых асяроддзях — сказаўшы далікатна — пачуццё непрыстойнасці. У апошні час Пётр Длугаш, лідар Руху аўтаноміі Сілезіі на Апольшчыне (нямецкая меншасць) падаў петыцыю міністру культуры Багдану Здраеўскаму з патрабаваннем адклікаць Анджэя Пшэвозьніка з пасады. Напісаў ён: „Анджэй Пшэвозьнік неаднаразова паказаў, што не разумее і не хоча разумець спецыфічнай гісторыі Верхняй Сілезіі. У мінулым выказваў такія скандальныя думкі, як такая, у якой прыраўноўваў фон Рэдэна, стваральніка падстаў верхнесілезскай прамысловасці, да... Адольфа Гітлера. Выступаў ён супраць ідэі ўвекавечання ахвяр Верхнесілезскай трагедыі 1945 года. Кропляй, якая пераліла чару горычы было выказванне, у якім сакратар Пшэвозьнік супрацівіўся пабудове помніка нашым продкам, у той час грамадзянам нямецкай дзяржавы, палеглым у час першай сусветнай вайны”. Пад петыцыяй Пятра Длугаша падпісалася больш за трыста асоб, м.інш. Бернард Гаіда, віцэ-старшыня Грамадска-культурнага таварыства немцаў Верхняй Сілезіі.

— Гісторыя паказвае, што адным з найгоршых зняволенняў з’яўляецца адабранне гістарычнай памяці. Катаў гэтай памяці трэба ўстараняць.

Раней Анджэй Пшэвозьнік яшчэ больш разгневаў нямецкую меншасць, калі ў інтэрв’ю адной з найбольш уплывовых агульнапольскіх газет заявіў: „Не бачым прычын, каб сёння ў гарадах, на пляцах, узніклі помнікі нямецкім салдатам. І столькі гэтага”.

Сярод прадстаўнікоў арганізацый нацыянальных меншасцей у Польшчы, з якімі мы размаўлялі, свайго рашучага абурэння дзеяннямі і выказваннямі Анджэя Пшэвозьніка не хавае м.інш. Людмір Маліторыс, генеральны сакратар Таварыства славакаў:

— Незалежна ад супраціву нашага Таварыства і мясцовай грамадскасці пан Пшэвозьнік давёў да пабудовы помніка бандыту, разбойніку і забойцу „Огню”. Не скрываем свайго незадавальнення дзеяннямі пана Пшэвозьніка. Мы за яго адкліканне.

Пану міністру падзякуем?

Помнік, аб якім гаварыў Людмір Маліторыс, быў адкрыты ў горадзе Закапанэ ў гонар Юзафа Курася, партызана, які змагаўся на Падгаллі, спачатку з немцамі, а пасля з камуністычнымі ўладамі.

— Прыходзілі ноччу і бралі што хацелі. Хто працівіўся, гінуў або яго катавалі, — паўтарае сакратар Таварыства славакаў і абурецца на словы Анджэя Пшэвозьніка, што Юзаф Курась „Огень” быў „адным з польскіх герояў, з якіх трэба браць узор”.

Таксама беларуская меншасць мае „турботу” з генеральным сакратаром РАПЗіП. Пачалося некалькі гадоў таму, калі Анджэй Пшэвозьнік быў рашучым праціўнікам помніка фурманам, замардаваным атрадам „Бурага”. Падляшскі дэпутат Яўген Чыквін, віцэ-старшыня сеймавай камісіі нацыянальных і этнічных меншасцей (у папярэднім скліканні яе старшыня) прыгадвае паводзіны сакратара Пшэвозьніка ў сувязі з гэтай справай:

— Дзеянні і выказванні пана Пшэвозьніка не падыходзяць дзяржаўнаму чыноўніку. Не выконвае ён крытэрыяў абавязваючых такога чыноўніка. Аднак нават пры ўрадзе прэм’ера Лешка Міллера не былі зроблены вывады накіраваныя на адкліканне міністра Пшэвозьніка, а нават Рэч Паспалітая адорвала яго пачэснымі

званнямі. Таму здаецца, што пана Пшэвозьніка нішто не зварухне.

На адным з апошніх пасяджэнняў меншаснай камісіі дэпутат Чыквін звярнуўся да сакратара РАПЗіП:

— Запісаліся вы ў памяці беларускай грамадскасці сваім непахвальным дзеяннем. Добрых пару гадоў вы тармазілі ініцыятывы і не дазвалялі паставіць крыжоў на магільнях больш за дваццаці беларускіх жыхароў гэтай зямлі.

У апошні час у беларускім і шырай праваслаўным асяроддзі „благая слава” міністра Пшэвозьніка вярнулася ў сувязі з помнікам праваслаўным жыхарам Беластоцчыны забітым, закатаваным і загінуўшым у 1939-1956 гадах. Хадайніцтва за яго ўстанавленне (аб чым мы неаднаразова пісалі) пачалося ўжо ў 1998 г. Генеральны сакратар Рады не бачыць аднак магчымасцей яго дафінансавання. У час жніўняўскай сеймавай меншаснай камісіі заявіў ён:

— Усе заявы на дафінасанне помнікаў і сакральных увекавечанняў атрымліваюць будучы адмоўны адказ. Няма тут ніякіх падаплёк, ніякіх іншых прадпасылак нашых дзеянняў.

Госць камісіі Ян Сычэўскі, старшыня Беларускага грамадска-культурнага таварыства, у той час заявіў:

— Мы атрымалі адказ з РАПЗіП, што няма падстаў для фінасансавання аб’ектаў, якія будуюцца на царкоўнай тэрыторыі і носяць рэлігійны характар [помнік канчаткова мае ўзнікнуць ля Святадухаўскага сабора на беластоцкім Антонюку — М. Х.]. Помнікі часта маюць рэлігійны характар. Вельмі цяжка гэта разлучыць, а прытым магчымасць іншай пабудовы была нулявая. Мы прапавалі пабудоваць гэты помнік як помнік на публічнай тэрыторыі.

Быццам ужо ад бяссілля, сеймавая камісія аднагалосна падала дэзідэрат у гэтай справе міністру культуры Багдану Здраеўскаму. „Ніва” са свайго боку паставіла міністру пытанне, ці быў бы ён гатовы дафінаנסаваць пабудову гэтага помніка. Даведаліся мы толькі, што справу перадалі... Анджэю Пшэвозьніку. У афіцыйным адказе чытаем: „МКіНС цяпер кансультуе дэзідэрат Камісіі нацыянальных і этнічных меншасцей у справе ўстанавлення помніка прысвечанага „Праваслаўным жыхарам Беластоцчыны забітым, закатаваным і загінуўшым у 1939 - 1956 гадах” з РАПЗіП, якая з’яўляецца размеркавальнікам часткі дзяржаўнага бюджэту прызначанага на такога тыпу ўвекавечання”. На ўзгаданым жніўняўскім пасяджэнні сеймавай камісіі нацыянальных і этнічных меншасцей віцэ-міністр культуры, а заадно генеральны рэстаўратар помнікаў даўніны Тамаш Мерта сказаў:

— Прашу прыняць дэкларацыю агульнай дапамогі з боку міністэрства, якое будзе ўключацца там, дзе гэта неабходна. Тым не менш, цяжар нялёгкіх вырашэнняў належыць РАПЗіП, а ў штодзённай працы гэтай Рады — сакратару Рады пану Анджэю Пшэвозьніку.

19.10 – 25.10

(22.03. — 20.04.) З 23.10. (да 26.10.) могуць наваліцца на цябе праблемы ў кампаніі і ва ўстановах. Не падпісвай у гэты час важных документаў, асабліва звязаных са страхукамі. Моцна могуць ускладніцца рэалізацыі са свёкрамі ці цесцямі. Са здароўем лепш чым у апошнія дзве дэкады.

(21.04. — 21.05.) Можаш добра ацаніць хітруна і злачынцу; будзь асцярожны! На працы будзь разважлівы і цярдлівы; дачакаешся вынікаў! У пачуццях можаш чакаць абстрактнага канфлікту. Шматлікім справам дасі крылы.

(22.05. — 22.06.) З 24.10. ненайлепшая фінансавая кан’юнктура. Затое замянішся ў вулкан пачуццяў! Калі наракаеш на ныркі ці пачонку, бяжы хутка да лекара! Збунтуешся супраць нерэалістычных патрабаванняў шэфа, не пагодзішся з абмежаваннямі.

(23.06. — 23.07.) Не гавары аб планах, а набярыся цярдлівасці і хапайся за дзеянні. Будзеш мець грошы, будзеш ведаць, як імі распарадзіцца, хопіць табе на ўсё. Будзеш бяспрашным ваяром! Можаш расстацца з чымсьці, паставіць штосьці пад пытанне рубам.

(24.07. — 23.08.) 20-24.10. будзеш працулены на фальш у атачэнні, хутка раскравіш намеры іншых, лёгка ажыццявіш свае. Ідэальны час на падарожжы. Неспадзяванкі ў пастаяннай пары. Не сядзі склаўшы рукі. Памятай, што хоць часу ніхто не гоніць, ён увесь час уцякае!

(24.08. — 23.09.) З 24.10. знойдзеш спосаб, каб вырашыць нейкую праблему, якая цябе мучыць здаўна. Можаш змяніць напрамак сваіх дзеянняў або выбраць зусім іншы шлях. У пачуццях — як у казцы! Паявіцца чорная авечка ў сям’і, вылезе шыла з мяшка. Некаторыя справы трэба будзе перанесці на іншы час. Штораз лепшы настрой.

(24.09. — 23.10.) Хоць надвор’е асенняе, пачуцці як вясной! Можаш шмат зарабіць, выкарыстаўшы навінкі. Можаш узабрацца на вяршыню (да 23.10.). Твая моц — цярдлівасць, пастаяннасць, трываласць.

(24.10. — 22.11.) З 20.10. знакамита ў інтарэсах, можаш падпісаць карысную дамову; ты гатовы да новых выклікаў. З 25.10. мусіш зусім змяніць стратэгію дзеяння (бо можа чакаць цябе параз!). Усё, што пачнеш рабіць, коначыцца поспехам. Жыватворная пазітыўная энергія паўплывае таксама на прафесійныя справы. Узбярышся на вяршыню!

(23.11. — 22.12.) З 24.10. не лезь у непатрэбныя дыскусіі. Твае чаканні могуць быць завялікія, дык гатовая фрустрацыя. Не пагражае табе параз, але незадавальненне можа цябе прыбіць. Затое аматары цябе акружаць з усіх бакоў!

(23.12. — 20.01.) Да 20.10. не чапляйся да асоб, якіх добра не ведаеш. Па прычыне надахопу цярдлівасці пацярпіць тваё пачуццёвае жыццё. Тое, што табе здаецца, што хтосьці мілы, не мусіць быць праўдай. Набярэш пераканання да спраў, якія дагэтуль здаваліся быць для цябе сумніўнымі.

(21.01. — 19.02.) У пачуццёвых справах усё пойдзе згодна з тваёй думкай. На працы ніхто не зможа з табой сапернічаць. Хуткі поспех, калі ты працуеш ці адзін, ці ў калектыве. У пары — азіс спакою і бяспекі.

(20.02. — 21.03.) Лёс табе спрыяе; зайграй у латарэю, бярыся за вялікія інвестыцыі, асабліва каля 23.10. Можаш купіць зямлю ці дом (пасля можаш прадаць з вялікім прыбыткам). Карысці ад замежных падарожжаў, у перамовах з кіраўніцтвам; вельмі добры клімат для ўсялякіх пертрактацый.

Агата АРЛЯНСКАЯ